

III. *Indiculus regis ad metropolitanum, ut designatum episcopum ordinet cum suis comprovincialibus.* A IV. *Indiculus alter ad episcopum, pro eadem designati episcopi ordinatione.*

^a Domino sancto sedis apostolicæ dignitate colendo in Christo Patri ill. rexi. Credimus jam ad vestram reverentiam pervenisse sanctæ recordationis, etc. (*Marculf. l. 1, c. 6.*)

^a Ibid.

^b Ille rex viro apostolico ill. episcopo. Quamlibet nos ad administrandum gubernandumque rerum statum præcelsis occupationibus regis sollicitudinis causa constringat (*Marculf. l. 1, c. 5.*)

^b Ibid., pag. 637.

FORMULÆ DIVERSÆ

IN EPISCOPORUM PROMOTIONIBUS USURPATÆ

POST RESTITUTAM ELECTIONUM LIBERTATEM.

I. ^a *Epistola Hincmari metropolitani ad Regem, ut clero et plebi Silvanectensi novi episcopi electionem permittat, et visitatorem designet qui præsit electioni.*

Domino Carolo regi glorioso sit semper salus et vita. Septimo Idus Junii, circa horam secundam, venerunt tres clerici et duo laici Silvanectensis ecclesie ad exiguitatem meam, innotescentes eandem ecclesiam, fratre et consecratorum nostro Erpoino defuncto, viduatam esse pastore, ferentes etiam ipsius ecclesie tam cleri quam plebis petitionem ut eis pastor secundum sacras regulas tribuatur. Quos interrogavi si verbum haberent de pace cleri et plebis ecclesie ipsius ex aliqua designata persona. Qui responderunt se non aliam petitionem ex parte sociorum suorum adferre, nisi ut apud solitam misericordiam vestram liberam illis ac regularem electionem obtinere satagerem: quatenus secundum sacras regulas ille, canonico visitatore directo, ab omnibus Ecclesie ipsius alumnis valeat eligi cui debeat ab omnibus obediri. Ego autem licet, ut præfatum est, sacerdotem vestrum Erpoinum per fratrem Hildeboldum compresbyterum nostrum VIII Idus Junii defunctum audiverim, non tamen statui antea dominationi vestræ quicquam inde suggerere aut pro eadem ecclesia postulare priusquam secundum regularem morem ab ea legatos acciperem. Quia, ut Leo in decretis suis dicit (*Cap. 49*), « si in quibuslibet Ecclesie gradibus providenter scienterque curandum est ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque præposterum, quanto magis elaborandum est ut in electione ejus qui supra omnes constituitur non erretur? Nam totius familie Domini status et ordo mutabit, si quod requiritur in corpore, non sit in capite. Ubi est illa beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissa præceptio, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur, et proinde unicuique nostrum dicitur: *Manus nemini cito imponeris, neque communices peccatis alienis* (*1 Tim. v. 22*). » Unde religiosa sapientia vestra inter alia hæc duo decreta beati Leonis sagacissime ponderabit, quibus dicit ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque præposterum. Quæ si idem sanctus et sapiens ita aperie non poneret, subtilitas intellectus vestri sufficienter enuclearet. Propterea, Domine reverentissime ac clementissime, dignetur mihi dominatio vestra litteris suis significare quem vultis de coepiscopis nostris ut ei ex more litteras canonicas dirigam, et visitatoris officio fungens in eadem ecclesia electionem canonicam faciat, et aut per se aut per litteras suas vicario suo deferente, ean-

dem electionem cum decreto canonico singulorum manibus roborato ad me referat, ut per me ipsa electio ad dominationis vestræ discretionem perveniat. Et quia in domo Dei, ut ex verbis Leonis præmisimus, nihil auctoritas patitur inordinatum esse, nihilque præposterum, cum vota concordia cleri ac plebis in electione regulari vel vestræ dominationis consensum cognoverimus, litteras metropolitanæ auctoritatis super electionem certæ personæ ad coepiscopos Rhenorum dioceses dirigemus, certum diem et locum eis designantes quando et quo ad ordinationem ipsius electi aut ipsi conveniant, aut litteras sui consensus per presbyterum aut diaconum vice sua transmittant.

II. ^b *Epistola Hincmari metropolitani ad Hedenulfum, Laudunensem episcopum, ut visitatoris officio fungatur in electione episcopi Cameracensis.*

Hincmarus, sanctæ metropolis ecclesie Rhenorum episcopus, ac plebis Dei famulus, dilecto fratri ac venerabili coepiscopo nostro Hedenulfo salutem. Dilecto fratri ac venerabili consecratorum nostro Joanne ecclesie Cameracensis defuncto, hortor ac moneo dilectionem tuam, frater charissime, ut ejusdem ecclesie officio visitatoris nostræ humilitatis metropolitana delegatione suscepto, ad eandem ecclesiam quantocius studeas properare, ac assiduis hortationibus clerum plebemque ecclesie publice admonere festines ut, remoto privato studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expectant ac eligant sacerdotem qui et tanto ministerio dignus valeat reperiri, et a venerandis canonibus nullatenus respuatur. Formam autem electionis, qualiter et qualem eligere debeant, tuæ dilectioni transmitto; quam publice coram omnibus tua solertia relegi faciat, ne de ignorantia se quilibet excusare prævaleat. Quæ electio non tantum a civitatis clericis erit agenda, verum et de omnibus monasteriis ipsius parochie et de rusticianarum parochiarum presbyteris occurrant vicarii, commorantium secum concordia vota ferentes. Sed et laici nobiles ac cives adesse debebunt, quoniam ab omnibus debet eligi cui debet ab omnibus obediri. Et si post lectionem formæ electionis a nobis per tuam dilectionem eis transmissæ concordēs omnes in quamcunque regularem personam inveneris, moneas eos decretum canonicum ab eis fieri ac singillatim omnium manibus roborari; et cum decreto canonico, atque cum tantis qui sufficienter omnium vice testimonium electo ferre possint, cum eis mandayero, eundem electum ad nos adducere curent ^c.

^a Edita est a Cordesio int. Opera Hincmari, pag. 585. Edita etiam in Catalogo testium veritatis, pag. 186 primæ Edit. et a Sirmondo, Conc. Gall. tom. II, pag. 638.

Vide Morinum, de Ordin. sacr., part. II, pag. 304, 332.

^b Edita a Cordesio int. Opera Hincmari, pag. 581, et in Catalog. testium veritatis, pag. 188, et a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 639.

^c In altera Hincmari epistola, quam eadem for-

^a Edita est in Operibus Hincmari a Cordesio editis, p. 593.

III. ^a *Epistola Hincmari metropolitani ad clerum et plebem Cameracensem, ut canonicam electionem faciant cum visitatore sibi designato.*

Hincmarus, sanctæ metropolis ecclesiæ Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, clero et plebi in parochia Cameracensi consistenti. Quia defuncto dilecto et venerabili confratre ac consacerdote nostro, Patre videlicet ac pastore vestro Joanne, necesse est ut de eligendo atque constituendo vobis pastore et doctore atque rectore secundum ecclesiasticas regulas votis nostris in unum, Domino mediante, convenientibus, præmissis jejuniis ac litaniarum obsecrationibus, tractare quantocius maturetis, et exorato eo a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, quique facit unanimes habitare in domo, ita vos una cum studiis hujus venerandi fratris ac coepiscopi nostri, cui secundum institutionem canonicam visitatoris officium in ecclesia, cujus amore ac vigore fovemini, delegavimus, in electione regulari concorditer uniatis. Talem autem vobis futurum pastorem eligite qui merito vite et scientiæ doctrina vobis præesse valeat et prodesse, quique a canonibus sacris non discrepet. De cujus electione decretum canonikum unanimi voto agere et sigillatim omnium vestrum manibus in præsentia hujus visitatoris vestri roborare satagite.

IV. ^b *Epistola Hincmari altera ejusdem argumenti, ad clerum et plebem Bellocacensem, in qua et formam electionis insinuat.*

Hincmarus, sanctæ metropolis ecclesiæ Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, clero et plebi in parochia Bellocacensi consistenti. Quia defuncto dilecto et venerabili confratre ac consacerdote nostro, Patre videlicet ac Pastore vestro Hodone, electione canonica a Domino nostro rege vobis solita benignitate concessa, necesse erit ut de eligendo atque constituendo vobis pastore vel doctore atque rectore secundum ecclesiasticas regulas, votis nostris in unum, Domino mediante, convenientibus, præmissis jejuniis et litaniarum obsecrationibus, tractare quantocius maturetis, et exorato eo a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, quique facit unanimes habitare in domo, ita vos cum studiis hujus venerandi fratris ac coepiscopi nostri, cui secundum institutionem canonicam visitatoris officium in Ecclesia, cujus amore vel vigore fovemini, delegavimus, in electione regulari concorditer uniatis, ut pastore vos diutius destitutos non doleatis. De cujus videlicet a nobis consecrandi episcopi electione pro imposito nobis ministerio et cura totius provincie secundum mysticæ Nicænæ synodi canones delegata fraternitati vestræ auctoritatem divinitus promulgatam intimare satagimus. Primo scilicet ut decretum sine visitatoris præsentia nemo conficiat, cujus testimonio clericorum ac civium possit unanimitas declarari. Deinde, ut de ecclesia vestra, sive sit in civitate, sive in monasteriis, his disciplinis institutum, et ita apostolicæ formæ convenientem, de diaconibus vel presbyteris eligatis vobis, auctore et fautore Domino, consecrandum episcopum, sicut cum de eligendo atque constituendo episcopo ageret, Tito et Timotheo

mula scribit ad Hadebertum Silvanectensem, ut visitatoris officio fungatur in electione episcopi Bellocacensis post obitum Odonis, hoc solum est discrimen, quod sub initium adjecta est mentio consensus regii hoc modo: «Officio visitatoris, consensu domni nostri Ludovici regis, nostræ humilitatis, etc.» Sub finem vero, verbis illis omissis, cum eis mandavero, paulo longius excurrit in hunc modum: «Eundem electum ad nos adducere tecum examinandum procura. Tua autem dilectio, frater charissime, solerti cura in hac electione invigilet, præsertim cum nobiscum tibi necesse erit ei qui ordinatus est manus imponere; qui

Paulus depingit apostolus (Tit. 1, 7 seq.; 1 Tim. III, 2 seq.). Et si, quod absit, de civitatis ac parochiæ vestræ clericis ordinandus episcopus nullus dignus vel idoneus summo sacerdotio, quod evenire non credimus, poterit inveniri, tunc alterum de altera dioceseos nostræ ecclesia, unde nobis secundum Africanum concilium (Can. 22) sine cujusquam contradictione ordinandi quemquam canonicè electum et petitum est attributa licentia, eligere procurate, qui merito vite et scientiæ doctrina vobis præesse valeat prodesse, quique sacris canonibus, præcipue capitulo Carthaginiensis concilii (Concil. Carthag., IV, cap. 1), qualis debeat ordinari episcopus, non debeat obviare, et a decretis Patrum, Siricii videlicet, Innocenti, Celestini, Leonis, Gelasii, atque Gregorii, quantum patitur humana fragilitas, et poteritis conspiciere, non valeat quoquo modo discrepare. Si etiam de alterius diocesi archiepiscopi vel parochia episcopi quempiam vobis notum proficuum et utilem eligere malueritis, necesse vobis erit, cum beneplacito illius episcopi cujus intererit, et litteris canonicis petitum obtinere, et ad nos illum mediante visitatore vestro examinandum adducere, quatenus, si congruus sacris canonibus inventus fuerit, vobis ordinetur episcopus. Ante omnia autem cavete in electione pontificis malum simoniacæ hæreseos, ne pro dato aliquo vel promissione illicita, neque pro gratia cujuscunque, vel familiaritate aut propinquitate alicujus, quemquam attentetis eligere, non eum cui nulla natalium, nulla morum dignitas suffragetur, vel qui originali aut licui conditioni obligatus detineatur; neminem ex laicis neophytum, id est, noviter attonsum, et sine disciplina, vel non per tempora constituta ad ecclesiasticos gradus provectum. Quod ideo specialiter designamus quia cum canones dicant, *Nullus ex laicis ordinatur*, demonstrant quod non de omnibus sit laicus constitutum. Neque enim clerici nasci et non fieri possunt. Sed designata sunt genera de quibus ad clericatum pervenire non possunt. Id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulerit, si quis fidelis administraverit, si quis vir ante servivit, si quis publicam poenitentiam pro culpis criminalibus egit, si quis bigamus vel maritus viduæ fuit, vel si concubinam vel pellicem novit. Cavete nihilominus ne illiteratum vel alicujus hæreseos peste corruptum, ac aliorum membrorum damna perpessum, non negotiatorem clericum, aut inhonestis et turpibus lucris incubantem, aut horrendis quibusdam criminibus implicatum vel diffamatum, vel dæmoniiis similibusque passionibus irritum eligere attentetis, sed domui Dei dignum, fidelem atque prudentem ministrum et dispensatorem eligite, quatenus interius exteriusque decenter ornatus, formam videndi vobis religiosa conversatione demonstret, vel sana doctrinâ, inter hujus mundi ac tribulationum tenebras recta calle gradiendi sine offensione ad portum salutis lumen manifestare prævaleat, et contra barbaricam infestationem, si, quod absit, acciderit, vobis ferre auxilium prudentia sciat, utilitate valeat, temperantia consulat, et sic exterioribus administrat ut interiora non deserat, sic interioribus serviat ut exteriora penitus non relinquat, et ambidexter contemplationi

bene nostri præceptionem beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissam, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur. Promde unicuique nostrum dicitur: *Manus nemini cito imponeris, neque communices peccatis alienis*, etc.) *Stat.*

^a Edita est in Operib. Hincmari pag. 598, et in Catalog. test. verit. pag. 189, et a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 640.

^b Edita est in Operib. Hincmari, pag. 599, et in Catalog. test. verit., pag. 188, et a Sirmondo, Conc. Gall. tom. II, pag. 640.

mente inserviat, vitæ activæ servitiis intentus, ut fidelis servus et prudens, conservis in tempore tritici mensuram, id est modum verbi fidei probate dispenset, non solum in prædicationis sermone ac conversationis exemplo, verum in cunctis saluti ac vitæ necessariis necessaria et opportuna provideat. Hujusmodi, quantum Dominus dederit, ipso cooperante, electum cum visitatore vestro, præsentem scilicet confratre nostro, et cum decreto canonico ad humilitatis nostræ sollicitudinem examinandum adducite, quia, ut longe ante nos dictum est, non est facile dimittendus cui est proximus committendus. Prænoscere vos denique volo quia si personam a sacris canonibus deviam scienter nobis adduxeritis, non solum ex ea pontificem non habebitis, verum etiam pro illicita electione, ut contemptores canonum, judicium incurretis. Sed et nostro ac coepiscoporum nostrorum iudicio, refutata rationabiliter electione vestra incongrua, talem secundum Laodicensium canones studebimus eligere qui vestris vitiosis voluntatibus non valeat consentire, quia, sicut bene potentibus dicit Dominus, *Petite et accipietis* (*Matth. vii, 5*), ita et per apostolum male petentes retarguit dicens: *Petitis et non accipitis, eo quod male petatis* (*Jac. v, 5*). Petite, fratres, at ut vobis pastorem secundum cor suum tribuat. In cuius electione si non plus temporalia quam spiritualia commoda studueritis attendere, gratiam suæ electionis electioni vestræ honorum operum et piorum studiorum auctor et cooperator studebit accommodare, qui non sicut homo tantum in facie, sed singulorum corda scrutatur et renes (*I Reg. xvi*); cui est honor et gloria, potestas et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

V. ^b *Excusatio Rhemensis qui, ante visitatoris adventum episcopum, post Hincmari mortem, electus dicebatur, ad Hildeboldum Suessoniensem et cæteros provincie Rhemensis episcopos.*

Sincerrimo et reverentissimo Patri domno Hildeboldo venerabili episcopo, una cum cæteris episcopis hujus sanctæ sedis metropolis ecclesie, canonici et monachi et etiam quidam laici sanctæ sedis Rhemensis ecclesie, quorum nomina subter ascripta patebunt, præsentem felicitatem æternamque beatitudinem. Noverit paternitas vestra ad exequitatem [exiguitatem] nostram pervenisse quosdam, qui, sicut ait Apostolus, in hac parte ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis (*I Joan. ii, 19*), vobis nuper et domno Hagoni abbati et Angeluvino venerabili episcopo et aliis quibusque de parte nostra generale mandatum pertulisse, videlicet a majori usque ad minimum omnes electione facta, contra omnem constitutionem canonicam, antequam visitator ad nos perventus sit, consensisse, et nomine tenus quemdam designasse, et hanc falsitatem usque ad regis aures jam pervenisse. Quod nos non tam præsumptiosos et, ut apertius dicamus, stolidos ullo modo egisse quæsumus vos primum scire, ac per vos præfatum dominum abbatem vel episcopum Angeluvinum cæterosque omnes ad quos hæc pravitas divulgari potuit, certos reddere flagitamus; et sicut hæcenus abstinuit ab ullius tertæ personæ electione, ita deinceps, donec pietas divina et regia clementia nobis concesserit visitatorem, abstinere pro certo noveritis. Unde et uno parique consensu unum a vobis non minus fidum quam fidelem fratrem nostrum nomine Guntrammum, venerabilem monachum et sacerdotem atque præpositum cœnobii Al-

tivillarensis, cum his pariter apicibus vobis direximus, qui viva voce ea etiam quæ hic longum fuit inserere, verbis per singula manifestet. Et hæc sunt nomina eorum qui hujus excusationis et præfate culpationis uno consensu ad vos hæc dirigunt. Valeat sancta paternitas vestra ad vota nostra semper in Domino. Data Nonis Februarii.

Nomina canonicorum de congregatione sanctæ Mariæ. Framerius presbyter atque vicedominus S. Teuto presbyter atque præpositus S. Odelbarlus archipresbyter pro se et ad vicem Hildradi archipresbyteri S. Othbertus decanus S. Rodardus presbyter S. Sichelmus indignus presbyter S. Seulfus presbyter S. Tendericus presbyter S. Rothardus presbyter S. Calistus presbyter S. Walthadus presbyter S. Hardierus presbyter S. Romoldus presbyter S. Gunthbertus presbyter S. Rodolus presbyter S. Samnel presbyter S. Heibrannus diaconus S. Erchanimeus diaconus S.

Monachi de sancto Remigio. Thetboldus presbyter atque præpositus S. Rotfridus major monachus S. Bodo presbyter et monachus S. Rotgerus presbyter et monachus S. Rotfridus minor et presbyter S. Floudivinus presbyter et monachus S. Beroldus presbyter et monachus S. Guntherus diaconus et monachus S. Bernerus diaconus et monachus S.

Canonici de sancto Basolo. Ramigilius presbyter S. Amarilcus presbyter S. Waniugus diaconus S.

Canonici de sancto Theodorico. Erloldus presbyter S. Odelbertus presbyter S. Egericus diaconus S. Totherus diaconus S. Waltharius diaconus S. Agenardus diaconus S.

Monachi de Orbacis. Rambradus præpositus S. Hermardus decanus S. Lautherus diaconus S. Rodardus diaconus S. Sicfridus diaconus S.

Vasalli. † Liudo. † Odalricus. † Fidentius. † Gubinus. † Rotmarus. † Uto. † Geroldus. † Gislemarus. † Sidrach. † Allo. † Hadericus. † Rodulfus. † Hagano. † Rumbertus. † Vuido. † Adroldus. † Gerardus. † Framericus. † Rothardus. † item Hadericus. † Berno. † Magembodus. † Brunerus. † Nodilo. † Amalraus. † Amalbertus. † Agbertus. † Gerbertus.

VI. ^d *Allocutio missorum imperatoris Ludovici Pii ad clerum et plebem electionis causa congregatam.*

[Ex Codice sancti Michaelis ad Mosam.]

Adnuntiamus vobis, dilectissimi fratres, quatenus divina inspiratione admonitus Dominus clementissimus et imperator Christianissimus Ludovicus unamquamque rem quæ vitio aliquo depravata fuerat ad suum jus et ad rectitudinis tenorem nititur revocare. Et maxime de his quæ ad Dei Ecclesias pertinent curam gerit, ut suos omni modo habeant honores, et ut rectores earum apti sint ea prævidere quæ eis commissa sunt. Notum sit omnibus suis fidelibus, qui in ista parochia consistunt, ideo nos huc missos fuisse, ut concessam ab eo potestatem inter vos eligendi sacerdotem annuntiarem, quia multum ei vestra fatigatio abhorret, quod tandem absque pastore et rectore erratis. Quamobrem imperialis clementia atque prudentia talem virum a Deo electum et omnibus probatum eligere sanxit qui ad utilitatem omnium in sancta Dei Ecclesia proficiat. Et universa vestræ sanctitati enumerare jussit, quibus virtutibus et moribus ornatus, quibusque vitis

^a Hæc similis altera in Codice Tiliano legitur Hervei archiepiscopi ad eosdem Bellovacenses, de eligendo episcopo post obitum Erhuni. SIRM.

^b Editæ a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 643.

^c Hæcenus excusatio Rhemensium ex veteri Codice sancti Laurentii Leodiensis, ubi inscribitur: Con-

sensus canonicorum et monachorum Rhemensis Ecclesie de electione domni Fulconis, qui Hincmaro successit. SIRM.

^d In Sirmondo sic est titulus: *Allocutio visitatoris episcopi ad clerum et plebem*, Conc. Gall., tom. II, pag. 614.

et reprehensionibus innotabilis existere debeat qui ad talem honorem desiderat pervenire; cujus optime beatus Paulus apostolus vitam moresque discutens in Epistola quam scripsit ad Timotheum. Dicit enim: *Si quis episcopatum desiderat, usque ne incidat in laqueum diaboli (I Tim. iii, 4-7)*. Item ad Titum de eadem re scribens ait: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, usque et contradicentes resistere (Tit. i, 5-9)*. Apportetur liber, et præsentibus vobis istæ sententiæ legantur. Volumus ut etiam canones coram vobis legantur, in quibus præcepta nostræ vitæ continentur; ut in illis potius discamus quales ad tale ministerium promoveri conveniant. Ideo revera et sententiæ Apostoli et capitula canonum legi præcipimus, ne quis ignorantia causa se possit tueri, si de electione fuerit jure correptus. De canone apostolorum c. 17, 18, 50, et 57, legatur. Item de canone Antiocheni [concilii] c. 19, item de canone Laodicensium cap. 12, et cap. 13. Item de canone Chalcedonensi cap. 11, et cap. 4. Item de canone Sardicensis concilii cap. 11, et cap. 5. Item de canone Africani concilii cap. 17. Item de canone Hipponensis concilii cap. 17, et cap. 57. Item de decretis papæ Siricii cap. 8, et cap. 9, et 14. Item in decretis Zozimi cap. 3. Item in decretis Innocentii cap. [4]. Item in decretis Gelasi cap. 24. Item in decretis Celestini cap. 18, et 20. Item in decretis Leonis papæ cap. 53, et cap. 55, et cap. 49.

Memnisse vos decet, o Dei sacerdotes, propositi et ordinationis vestræ, qui gubernacula tenetis animarum, et positi estis columnæ in Ecclesia Dei ad sustentandos infirmos, ad confortandos inbecilles, ad consolandos pusillanimes. Vobis cura pauperum commissa est, vestro ore corpus Christi conficitur, per impositionem manuum vestrarum a laqueis diaboli homines liberantur. Cavete ne ab adversario decipiāmini, ut concessa potestas eligendi in majus vos ponat periculum. Bene nostis, fratres, quod periculum vobis dicimus. Id est, ne quis per adulationem, aut per timorem, aut per præmium, aut per aliquam talem amicitiam quam nonnulli inter se homines dando et remunerando habere solent, sed is qui dignus et omnibus amabilis, et moribus bonis, et sanctæ conversationis existens, ad istam sanctam et venerabilem sedem pontifex eligatur. Memento quemadmodum de imperitis vel falsis pastoribus Salvator loquitur dicens: *Quod si cæcus cæcum duxerit, nonne ambo in foveam cadent (Matth. xv, 14)*? Non dominum eligite, sed sacerdotem; non tyrannum, sed episcopum; non qui præesse, sed prodesse velit; non eum cui dominari magis quam consulere subtilis placet. Huc usque sacerdotibus loquimur, de quibus Dominus dicit: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (Levit. xi, 41)*. Nunc ad cæteros clericos veniamus, qui cum humilitate et patientia expectant donec ad altiorem promoveantur gradum, qui benedictionem jam sibi datam bonis operibus adornent, et nullis vitiis subiaceant. Vos etiam, fratres, ammonemus ut in hac electione unanimes sitis, vestrisque prioribus obediētes, pari devotione communique consilio militatem vestram considerantes, nihil præter gloriam conscientiam facientes, una voce pariter unum Deum suppliciter deprecamini, ut qui nullis meritis facientibus potestatem vobis eligendi tribuit, sibi placibilem et vobis utilem gubernatorem inter vos manifestet. Attendite ne tam præclarum ac deditum munus ab illis deludatur qui magis sua considerant commoda quam aliorum. His enim nullus in hac electione locus detur qui sanctum rectumque consilium vestrum perniciosis argumentationibus disturbare pertempant; sed, juxta canonum insituta, plurimorum ac meliorum prævalent et roborentur sententiæ (*Conc. Nic., can. 5*). Vos ergo, virgines, viduæque, ammonemus, quæ vitam vestram soli Deo dicastis, ut ab illo cumulum mercedis alii centesimum, alii sexagesimum reciperetis, ut simul cum his quibus supra diximus una mente Deum deprecamini ut talem vobis sacerdotem dare dignetur qui

gregem sibi commissum ab omni periculo defendere valeat et velit. Non præmittimus vos nobiles et fideles laicos, qui licitis connubiis astricti et ad generandas proles legitimis conjugibus estis copulati, ut una voce, communi consilio, Deum omnipotentem pariter invocetis, ut non de aliena ecclesia sacerdotem vobis mittat, sed de ipsa familia, si dignus in ea aliquis fuerit inventus, dare dignetur. Sæpe enim inter eum qui de alia ecclesia fuerit pontifex factus et inter gregem sibi commissum scandala et contentiones oriuntur, et peccatis facientibus fit lupus qui debebat esse pastor. Et semper inter eos, ut ait Apostolus, *foris pugna, intus sunt timores (II Cor. vii, 5)*. Absit ut inter vos talis eligatur qui postea de pravus actibus incriminari [aut] condemnari possit. *Nolite errare, inquit Apostolus, Deus non irridetur (Gal. vi, 7)*. Si forte aliquis per vestrum præmium aut per aliquam malitiosam artem hanc sedem subripere conaverit, et hanc vobis natum consentientibus ut in illum electio veniat, hoc nequaquam consentiemus vobis, sed domno imperatori annuntiemus; et ille sine ullo periculo, et cum licentia canonum, ne decunque et cuicumque clerico voluerit, dare poterit. Et tunc merito auferretur a vobis potestas eligendi, quia Deo offendistis et vosmet abominationem exhibuistis. Si noverit vestra tantummodo astutia in hac re esse sequendum quod nec præceptis apostolicis contrarium nec decretis sanctorum invenitur adversum (*Leo I, epist. 92*).

Illicentis singulariter unumquemque per gradum et propositum suum admonuimus. Nunc generaliter ad omnes sermo noster dirigitur, quia non solum hi qui primores, sed etiam minimi qui in ista parochia sunt, istiusmodi rebus omnino indigent. Magnopere studendum est, dilectissimi fratres, Deum suppliciter deprecari ut talem inter vos ad suum servitium aptum et vobis profectum uno per suam magnam clementiam manifestare dignetur. Ideoque ammonemus ut tridua jejunia ab omnibus in ista parochia commemorantibus fieri jubeantur, et ut elemosinæ quantumcumque dare poterit in suo maneat arbitrio. Simulque omnes una voce unaque mente omnipotentem Deum deprecamur ut talis Dei famulus, Deoque dignus, et bonis hominibus acceptus, ad illam venerabilem sedem pontifex eligatur, qui postmodum nullo vitio, nulla reprehensione arguatur; sed sit bonis moribus ornatus, et sancta conversatione suffultus, sacrisque litteris imbutus, ut idoneus minister esse possit ad perficiendum ea quæ ei commissa fuerint. Quisquis abutitur ministerio, non sibi tantummodo nocet, sed etiam illis quibus ad iantra speculi in altiori et eminentiori loco positus, ejus vita et actiones cunctis sub illius regimine constitutis exemplar esse debeat. Quod si ejus opera qui cæteris præpositus est doctrinam destruant, cæcus ad dispectionem suo exemplo semetipsum præbet. Ideoque eadem vestigia reciprocis sermonibus iteramus, ut melius intelligatis quanto studio atque prudentia ea debetis providere quæ diutius et stabiliter debent permanere. Nobis quoque hujus electionis tantum observatio credita est; nec per ignorationem aut ambitionem delinquere sinamus. Ideoque mandamus vobis ex verbo domini imperatoris, et per illum fidem quam Deo et domno imperatori Ludovico jurejurando conservare promisistis, ut ne in illo terribili examine, in quo omnes ante tribunal Judicis consistere debemus, in gravissimum damnationis sententiam incidatis, unde ultra nullatenus evadere valeatis, sed æterna damnatione excusabilem luctus in perpetuo penam, ut eum quem meliorem et doctiorem et bonis moribus ornatiorem in ista congregatione conversari noveritis, nobis eum celare non dedignemini. Non enim parva res est quam superius diximus. Eam animis intelligite vestris, ut dicitur ventilata ad puritatem hujus rei et ad unanimitatem corda vestra converiat. Nunquid tam obdurati animo estis ut nostra monita surda aure pertrauseami? aut

lapideum cor et ex silice nati, quorum nostra non emolliat oratio? Quis infelicium de tali non terreatur supplicio? Quis miserorum qui talibus dictis non ve-reantur? Audiant hi et timeant, qui fautores fieri volunt iniquorum, Psalmistam dicentem: *Si videbas furem, currebas cum eo, et cum adulteris portionem suam ponebas* (Psal. XLVII, 18). Et etiam nihilominus delinquent qui pravis actibus consentiunt quam in perversa agunt. Non eos solummodo esse reos Apostolus testatur qui mala faciunt, sed qui consentiunt facientibus (Rom. 1, 32). Timeamus ergo vestram offendere dilectionem quod tam duriter loquimur. Sed quid mirum in Deo quia videlicet nobis indignari non vultis quia perversa consilia vel acta testamur. Sed quicumque irasci mavult, suam magis indicare conscientiam poterit quam nostram depravare sententiam. Ideoque prius vitium accusamus quam oritur, ut penitus deleatur; et ne nocivum vel pestiferum genus ambitionis detrimentum in vobis creat, aut quod ulla ambiguitas sermonum vel diversitas voluntatum a vero rectitudinis tramite vosmet deviare posset.

VII. *a* *Decretum cleri et plebis Ecclesie Laudunensis de electione Hedenulf episcopi ad Hincmarum metropolitanum et episcopos provincie, ut illum ordinent.*

Domino reverentissimo et sanctissimo Hincmaro archiepiscopo cæterisque vestræ dioceseos sancti Patribus et episcopis, clerus Laudunensis, cum totius parochiæ plebibus et sibi conjunctis præsulibus, æternam in Domino Jesu Christo salutem et pacem. *b* Canonicis regulis et apostolicis institutionibus statutum esse recolimus ut quoties qualibet civitas ministerio pontificalis dignitatis caruerit, proprioque pastore vacaverit, cum decreto electionis, singulorum petentium manibus roborato, metropolitanum adire pontificem debeant, et de substituendo in loco ejus qui decessit pastore petitione supplicii commovere, quatenus et civitas sollicitudine pastoralis destituta proprio recuperetur pontifice, et qui ordinandus est gratiosus possit accedere, quia cui debet ab omnibus obediri, utique debet et ab omnibus eligi (Leo I, *epist.* 89, *cap.* 3), ne civitas non optatum episcopum aut contemnat aut oderit, et fiat minus religiosa quam convenit cui non licuit habere quem voluit (*Idem, epist.* 84, *cap.* 5); hi vero qui ordinaturi sunt, in quem viderint omnium vota propensius concordare, promptius liberiusque illi manus imponere possint. Quapropter cum decreto nostræ electionis manibus singulorum nostrorum roborato ad paternitatem vestram accedentes, Hedenulfum Ecclesie nostræ filium, et in Ecclesia nostra suffragantibus stipendiorum meritis ad onus usque sacerdotale promotum, vita et moribus et sancta conversatione idoneum approbatum, quem per licentiam vestram, favente Christianissimo imperatore Carolo, pari consensu ac concordia devotione atque unanima voluntate eligimus, per manus vestras ac cæterorum vestræ dioceseos sanctorum episcoporum consecrari nobiscum et Ecclesie nostræ doctorem atque pontificem institui imploramus, precamur, ac petimus. Eligimus autem eum nobis fore pastorem quem apostolicae formæ, qua episcopum ornatum beatus Paulus esse oportere demonstrat, congruere et sacris non obviare canonibus, Christi gratia cooperante, condidimus. Oramus sanctam paternitatem vestram nunc et semper in Christo bene placere. Actum v Kalendas Aprilis in basilica sanctæ Mariæ genitricis Dei et Domini nostri Jesu Christi *b* anno Incarnationis ejusdem Domini nostri

Jesu Christi 876, regni Domini Caroli imperatoris 56 et imperii primo, indictione nona.

VIII. *c* *Aliud decretum cleri Parisiensis de electione Aeneæ episcopi, quem Carolus rex insinuaverat, ad metropolitanum Senonensem ejusque provinciales episcopos.*

Religiosissimis patribus et fratribus (Lupi abbas *epist.* 98), Gueuiloni (Weniloni) metropolitano Senonicæ sedis antistiti, et universo clero ejus, et cæterarum ecclesiarum præsulibus quæ in diocesi memoratæ sedis cœsuntur, cunctisque in eis Deo famulantibus, clerus matris ecclesie Parisiorum, et fratres cœnobii sancti Dionysii et sancti Germani et beate Genovefæ ac Fossatisiensis, diversorumque monasteriorum unanimiter, præsentem et futuram salutem. Venerabilem pastorem nostrum Ercanradum nuper decessisse cum longe lateque divulgatum sit, tum sanctitatem vestram latere non potuit, nosque affici mœstitia de vocatione fratris defuncti, ac sollicitudine permoveri de electione successuri, prudentia vestra intelligit. Cum enim principaliter se futurum Dominus Jesus polliceatur cum his qui principes religionis existunt, non patitur diu carere antistite, cujus doctrina ad salutem nostram instituatamur, exemplo informemur, benedictionibus in nomine Domini muniamur. Ejus, utpote bonorum omnium auctoris, nequaquam nos cura destitutos firmissime credimus, dum ipse curas nostras sua clementia sustulit, et vota ultronea benignitate prævenit. Namque ipse in cujus manu cor regis est, gloriosi domini nostri Caroli, quemadmodum plene confidimus, menti infudit ut ejus nos regimini committeret quem in divinis et humanis rebus sui fidesimum multis experimentis probasset. Igitur Dei pronam in nos amplectentes misericordiam, et regis nostri piam suscipientes providentiam, Aeneam, cujus præconia præmisimus, concorditer omnes eligimus, Aeneam patrem, Aeneam pontificem habere optamus. Quamvis enim tanta prudentia ac probitate præcellentissimus rex noster polleat ut solum ejus iudicium de viro memorato posset sufficere, tamen conditionis humanæ non nescii, futurorumque curiosi, aulicorum nos ipsi propositum ac mores longe prius inspeximus, et inter graves probabilesque personas et sanctitate ferventes, hunc quem antistitem habere cupimus, quotquot eum nosse potuimus, ut nunc palam est, absque errore annumeravimus. Proinde, sancti Patres, aunitimini ne dilatione divini et regii beneficii torqueamur; sed nobis suspensis, nobis desiderantibus, nobis flagitantibus, ponatur celeriter lucerna super candelabrum, ut lumen veritatis populus Dei videat, et æmula devotione præsulis vestigia tenens, scripturæ heatitudini præparetur. Professionem vero nostri consensus in Aeneam Deo annuente per vestrum ministerium nobis futurum antistitem subscriptionibus nostris certatim roboravimus, ut nostra unanimitate compta, votum summa properantia compleatis.

IX. *Rescriptum episcoporum ad ipsos.*

d Guentilo sanctus Senonicæ sedis metropolitanus episcopus, Heriboldus Antisiodori episcopus, Agius Aurelianorum, Prudentius Tricassinorum, Herimannus Nivernensium, Froibaldus Carnutum, Hildegarius Meldorum, clero matris Ecclesie Parisiorum et cunctis in diversis cœnobis sub ea Deo militantibus salutem. De excessu reverentissimi coepiscopi nostri Ercanradi non mediocriter anxii, vestrique mororibus participes, tandem justissimam dispositionis Dei memoriam consolationem recipimus, dum vos sub pastore

a Editum a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, p. 647, et tom. III, pag. 430.

b In veteri Codice sancti Remigii Rhemensis legitur: Anno Incarnationis... 877, regni domini Caroli imp. 37.

c Editum a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, p. 648, et tom. III, pag. 93.

d Lupi abbas *epist.* 99. Sirmondus, Conc. Gall., tom. III, pag. 94.

bono agentes, qui summo bonus est, vicarium ejus scilicet visibilem, ministeriumque nostri consortem, absque dilatione expetere vestris litteris tenentibus lineas rationis cognovimus. Præparatum enim a Deo ei bonum exitum credimus cujus munere talem videmus patere ingressum. Quoniam nobis futurus nunc socius olim fuit præcognitus et merito suæ probitatis amabilis. Quis enim vel leviter tetigit palatium cui labor Æneæ non innotuit, et fervor in divinis rebus non apparuit? Quamobrem electionem vestram in eo factam, Deo propitio, libenter sequimur, aut eum profuturum populo ejus, ad dignitatem pontificatus promovendum, concorditer decernamus. Sit igitur vobis pastor qui pro suis in Deum meritis bene complacuit, et sequentes ejus veracem doctrinam, et sancta opera imitantes, ad celestis regni pascua properate felices. Ordinationi autem ejus subscripsimus concorditer universi, ut securi ministerio potestatis ejus fruamini ^a.

^b *Aliud decretum cleri et plebis Senonensis, de electione Ansegisi metropolitani, qui ex alia provincia petitus est, ad episcopos provincie Senonicæ.*

Domini reverentissimis ac venerabilibus Senonum dioceseos Patribus et episcopis, Senonum Ecclesie clerus, cum totis ejusdem parochie plebibus sibi conjunctis, pacem perpetuam et gloriam sempiternam semper et ubique optamus in Domino. Canonici regulis et apostolicis institutionibus sanctum esse recolimus ut quoties metropolis civitas pontificalis ministerio dignitatis caruerit, proprioque vacaverit pastore, suffraganei ejusdem metropolis convenire debeant, et electionem futuri pontificis cum consensu cleri et plebis facere, ac cum decreto electionis singulorum petentium manibus roborato suffraganeos adire debeant pontifices, ac de substituendo in loco ejus qui decessit pastore petitione supplicii commovere; quatenus et metropolis civitas, pastorali sollicitudine destituta, proprio recuperetur pontifice, et qui ordinandus est, gratosius possit accedere, quoniam cui debet ab omnibus obediri, debet utique et ab omnibus eligi, ne civitas episcopum non optatum, aut contemnat aut oderit, aut fiat minus religiosa quam convenit cui non licuerit habere quem voluit; hi vero qui ordinaturi sunt, eum in quem viderim omnium vota propensius concordare, promptius ac libentius illi possint manus imponere. Idcirco cum decreto electionis nostræ manibus singulorum nostrorum roborato ad paternitatem vestram accedentes, Ansegisum presbyterum Rhenorum dioceseos, Ecclesie autem Belvacensium, atque abbatem monasterii sancti Michaelis, quem per licentiam vestram, Patres venerandi, Domino etiam Christianissimo rege Carolo annuente, secundum decreta Celestini papæ (Cap. 18), ex propria Ecclesia deficiente electione, pari consensu ac concordia, voluntate ac devotione elegimus nobis et Ecclesie nostræ episcopum atque pontificem per manum vestram consecrari implorantes, petimus, rogamus, atque precamur. Eligimus autem, eum nobis fore pastorem quem ecclesiasticæ formæ, qua episcopum ornatum Paulus apostolus esse debere demonstrat, congruere et sacris canonibus non obviare, Christi cooperante gratia, credimus. Actum v. Kalendas Julii in basilica sancti Stephani protomartyris, anno Incarnationis Domini 871, regni vero domini Caroli gloriosi regis 32, indictione 4 ^c.

^a In Sirmondo hujus rescripti sic est titulus: *Epistola Wenilons metropolitani et corpiscoporum provincie Senonicæ, ad clerum Ecclesie Parisiensis. De Ordinato ab ipsis Ænea episcopo.*

^b Editum a Corlesio cum Opusc. Hinemari, p. 617, et a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 649, et tom. III, pag. 394.

^c Ex his tribus decretis, primum pro Hedenulfo,

XI. *Epistola cleri et plebis Ecclesie vacantis ad metropolitani, ut electum ab ipsis episcopum consecrare dignetur.*

^d Domino sanctorumque meritis coequando Patri. Patrum domino illi præsulī summo cunctus clerus omnique populus sanctæ illius Ecclesie multimodam in Domino optamus salutem. Igitur quoties aliqua plebs vestræ ditioni subdita a proprio fuerit viduata pastore, non aliunde nisi a vobis est implorandum auxilium, quem ad hoc divina præordinavit Majestas, ut non solum vestros specialiter pascatis filius, sed etiam rectores non habentibus et spiritali pabulo indigentibus pastores tribuatis. Quapropter ad vestræ sanctitatis paternitatem fiducialiter nostras fundimus preces, poscentes videlicet ut hunc illum summæ honestatis humilem vestrum famulum nobis pontificem ordinare dignemini; cujus conversationem et mores, in quantum cognovimus, laudamus, et ad tam dignum opus idoneum testificamus. Et quando in benedictione episcopali immunes sumus, ejus doctrina et exemplo roborati, ad viam salutis, Domino miserante, quasi perditæ ovis et inventa, redituros nos credimus. Quod decretum nostris manibus roboratum illi Ecclesie vestræ vobis dirigere statuimus anno Incarnationis Domini, et episcopatus vestri et regis illius annis illis, indictione tali, data tali.

XII. *Epistola Ecclesie Senonicæ ad Hilduinum archiepiscopum, pro tuenda metropolitani electione quam fecerant.*

Excellentissimæ venerationis honore dignissimo Hilduino, Domino vere sanctissimo, Senonicæ plebs humilima devotio æternæ prosperitatis in domino salutem. Quia divina inspirante misericordia fastidiosæ importunitatis nostræ clamoribus, mi domine, sæpe compati dignati estis, idcirco etiam nunc nimia compulsi necessitate vestræ celsitudinis aures inquietare presumpsimus. Novimus etenim, reverentissime domine, quomodo prioribus petitionibus nostris benigne et misericorditer assistere dignati estis, quomodo etiam nullis nostris meritis, et, quod nunquam futurum sperabamus, alteram nobis electionem impetrare ac concedere studuistis. Sed quoniam peccatis nostris, ut credimus, exigentibus, vota et desideria, quibus sanctitatem vestram toties pulsare ausi sumus, plurimum impedita ad effectum pervenire non meruerunt, idcirco et hæc vice causas miserie nostræ referre compulsi sumus. Fecimus, domine mi, et nunc secundam electionem, et invenimus hominem ex nostris a puero nobis bene notum, genere et moribus non infamem, docilem, ætate huic officio congruum, literatorie professionis non usquequaque ignarum, divinæ quoque scientiæ non penitus expertem, quarundam etiam artium portionem habentem. Quem cum obtulissemus, nullatenus putantes rejiciendum, ipsi missis dominicis impeditibus, quod optavimus non meruimus adipisci. Propterea vestræ pietatis vestigiis animo provoluti, flebiliter postulamus ut tandem suspendere dignemini quousque cum scripto homine ad vestram celsitudinem properantes ipsi vobis melius nostram pandamus miseriam. Et si quidem ad hoc onus ferendum persona quam dicimus sufficere minusve poterit, dignationis vestræ iudicio aut suscipiatur aut reprobetur: dum amplius nec nos acquisitis occasionibus quidam sic cracent, nec a nobis abjectissimis vestra mansuetis-

quia novi nihil inerat, communi et recepta formula contextum est; alterum pro Ænea, quia res exigebat, totum peculiare; postremum pro Ansegiso ex utraque forma mistum. SIRM.

^d Notæ ad lib. Sacram., p. 300.

^e Edita a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 650.

sima sublimitas diutius inquietetur. His itaque clementiæ vestræ suggestis atque utinam impetratis, oramus supernam misericordiam ut multimoda vos prosperitate valere concedat, et æternæ beatitudinis gaudia consequi quandoque permittat. *Eximio Domino et vere sanctissimo Hilduino sacris negotiis a Deo prælati Senonicæ urbis abjecta humilis Ecclesia perpetuam salutem.*

XIII. *Ad Judith imperatricem, de eadem re.*

Inclitæ et omni nobilitate clarissimæ Judith gloriosæ imperatrici Senonicæ Ecclesiæ humillima devotio. Præsumpsimus, mi domina, auribus clementiæ vestræ necessitatibus nostræ causam innotescere, ut per vestram pietatem de his celeriter mereamur consolationem recipere. Notum vobis esse credimus quod nobis indignissimis a domno imperatore concessum fuerit ut ex nobis ipsis electionem faciendi haberemus licentiam. Sed cum illum quem scitis elegissemus, et a serenitate domni imperatoris non plene fuisset receptus, permissum est nobis iterum ut aliam, si potuissemus, ex nobis huic officio congruam inveniremus. Sed cum esset inventus, ut credimus, in Dei et vestro servitio habilis, nescimus ob quam causam a missis dominicis non est plena benevolentia susceptus. Unde vestram oramus benignitatem ut ex hoc nobis in adiutorium esse dignemini, quatenus suspendatur donec ipsum de quo dicimus ad præsentiam domni imperatoris, et vestram, nos ipsi deducamus, et qualiter jusseritis discutatur, et probetur si nobis prodesse valeat et in servitio vestro aptus esse possit an minus. Optamus vos divinis semper muniri præsidii et immortalitatis corona quandoque gloriarî, piissimæ et serenissimæ domine. *Excellentissimæ et omni nobilitate clarissimæ Judith imperatrici Senonicæ plebis humillima devotio* b.

XIV. *Examinatio Willeberti Catalaunensis ordinandi episcopi, per Hincmarum metropolitanum, astantibus provinciæ Rhemensis et aliarum provinciarum episcopis.*

a Anno ab Incarnatione Domini 868; indictione secunda, III Nonas Decemb. convenientibus apud Carisiacum in ecclesia sancti illius pro examinatione Willeberti presbyteri, qui futurus erat Catalaunensis episcopus, Hincmaro diocesis Rhemensium archiepiscopo, item Hincmaro Laudunensium episcopo, Hodone Belgivacorum episcopo, cum legatis Rothardi, Erpoini, Hilmeradi, Raginelmi, et Joannis ejusdem diocesis coepiscoporum, vicem eorundem Patrum suorum cum tractoris, sicut regulæ præcipiunt, exhibentibus, et quampluribus abbatibus, canonicis, monachis, presbyteris, diaconibus, atque subdiaconibus convenientibus nihilominus archiepiscopis et episcopis aliarum provinciarum, Wenilone videlicet Rothomagensium archiepiscopo, Herardo Turonorum archiepiscopo, Egilone Senonum archiepiscopo, et Fulrico ipsius coepiscopo, præsentibus adfuerunt clerus, ordo, et plebs Catalaunica, decessionem sui patris Erchanravi quondam episcopi dolentes, cum decreto canonico manibus singulorum roborato, Willebertumque quondam sacri palatii presbyterum a se electum ab Hincmaro archiepiscopo et ejus coepiscopis petentes sibi ordinari episcopum. Quos invehens idem archiepiscopus Hincmarus, cur obitum præfati episcopi per illos non cognoverit, sed per alios hoc rescierit, et rationes reddens pro qua

a Edita a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 650.

b In Codice sancti Petri Carnotensis, unde has descripsimus, erat et tertia ejusdem argumenti epistola ad Einhardum, sed iisdem plane verbis quibus proxima ad Augustam in hunc modum: « Inclitæ et omni nobilitate præclaro Einhardo domino sanctissimo Senonicæ Ecclesiæ humillima devotio. Præsumpsimus, mi domine, auribus clementiæ vestræ ne-

A causa duæ electiones in eadem ecclesiâ factæ fuerint, scilicet quia prima non regulariter facta exiit, quoniam decretum non canonice factum fuit, sed postea misso ad eandem ecclesiam visitatore Hodone episcopo, et votis omnium in unum concordantibus, aliud decretum, quod canonicum foret, fieri præcepit. Quo decreto coram omnibus relecto, et nominibus singulorum qui illud subscripserant recitatis, interrogati sunt tam canonici et monachi de monasteriis in eadem parochia sitis, quam etiam parochiani presbyteri et nobiles laici, si in eadem electione ipsius Willeberti presbyteri consentirent. Qui omnes viva voce dixerunt quod et ipsi et illi qui illo venire non poterunt, in eadem electione consentirent. Tunc Hincmarus archiepiscopus dixit: Quia Willebertum eligitis, et nos illum non cognoscimus, ostendite illum nobis, ut sciamus quis sit, et perscrutemur si tanto honore dignus inveniri poterit. Qui in præsentia veniens interrogatus est unde esset. Isque respondit: Pago Turonico oriundus. Iterum interrogatus ejus conditionis esset. Et ille: Peccatis quidem obnoxius, sed Dei gratia natura liber. Item: Ubi didicisti? Item ipse: In schola Turonica liberalium disciplinis erudiendus traditus sum. Item: Cujus ordinis, vel cuius es ordinatus? Item ipse: Præsentis patris mei domni Herardi per singulos gradus usque ad diaconum sum ordinatus; postea autem ab eodem patre meo Herardo litteris ad Erpoinum datis presbyterii onus suscepti. Item Hincmarus: Qua de causa in nostram diocesim venisti? Et ille: Per licentiam præsentis mei archiepiscopi Herardi a parentibus meis regiis sum mancipatus obsequiis. Item Hincmarus: Quod ministerium in regio obsequio suscepisti? Et ille: Inbreviator sive descriptor stipendiorum regalium et relator a domno rege sum constitutus. Item Hincmarus: Quia conductor alienarum rerum fuisti, audi quid sanctum Chalcedonense inde dicat concilium (Can. 5). Et lectum est hoc capitulum. Ad hoc respondit: Sicut dixi, non fui conductor alienarum rerum, nec turpia lucra, vel exactiones, sive tormenta in hominibus exerco, sed, ut præfatus sum, descriptor et relator solummodo stipendiorum regalium. Unde interrogati sunt hi qui in corte debebant, si scirent in illo ministerio hoc illum exercuisse quod sacerdotali ministerio minime conveniret. Qui responderunt, et clerici et nobiles laici, quod nullo modo in eodem ministerio perpetratum haberet quæ sacris canonibus et suo ministerio in aliquo obviare deberent. Iterum interrogatus est si aliquod ministerium de rebus ecclesiasticis aliquo habuerit loco. Qui respondit quod præposituram monasterii sancti Vedasti, jubente Joanne episcopo, et consentientibus fratribus, suscepit. Et de hac jussione litteræ Joannis episcopi ibi relectæ sunt idipsum continentes; et etiam testimonio fratrum de eodem monasterio, quod ita se res haberet, et de bona vita et conversatione sua, et quod non in eodem monasterio quidquam contra sacras regulas egerit, confirmatum est. Prosecutus est dominus Hincmarus: Quia ministeria domni regis habuit, nescimus si isdem dominus rex ab eo aliquid repetit vel repetere debeat. Unde nobis sua voluntas vel auctoritas necessaria foret. Et porrectæ sunt litteræ cum sigillo domini regis, continentes quod de omnibus quæ illi commisit optime ei rationem reddiderit, et nihil ab eo repetebat vel unquam

cessitatis nostræ causam innotescere, et cætera usque ad finem ut in præcedenti. Tum sequitur inscriptio: *Sanctissimo et piissimo domno Einhardo merito venerabili Senonicæ urbis vilis et abjecta congregatio.* SIRX.

c Edita a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 651.

d Vide Flodoard., pag. 480 et 481.

repetere deberet. Insuper et, si eum dignum ad onus episcopale invenire valerent, episcopum Catalaunensem ordinari petebat. Denique de his suprascriptis coram omnibus testimonio multorum et litteris idoneo approbato, Hincmarus episcopus ad Herardum archiepiscopum, dixit: Quia vester natus, nutritus vel educatus, et ordinatus dignoscitur, et clerus, ordo, et plebs Catalaunica illum exposcit, habeamus vestram licentiam ut regulariter una vobiscum eum examinemus si tanto oneri vel honori dignus existat. Qui libentissime annuit, et jussus est sedere coram eis. Data est ei regula Pastoralis Gregorii. Et jussum est ut relegeret capitulum de eo qui præesse debet, ubi scribitur: *Nulla ars doceri præsumitur*. Quo relecto, interrogatum illi est si illud intelligeret et secundum hoc vivere et docere vellet. Qui respondit: Utique. Iterum datum est ei ad relegendum capitulum de canonibus, ubi scribitur: *Qui ordinandus est* (Concil. Carthag. iv, can. 1). Et professus est se omnia intelligere et obedire velle. Tunc relecta sunt ei placita quæ episcopus iam ordinatus ab ordinatoribus et electoribus suis suscipere debet, ubi continetur qualiter vivere, docere, et subditos suos regere debet secundum sacros canones, diem præferentia et consulem. Et interrogatum est si secundum ea omnia agere vellet. Quæ minime abnuvit. Tunc demum ostensus est illi libellus fidei et professionis suæ, ut legeret coram omnibus quæ in eo scripta erant, et si ea ita credere ac tenere vellet, manu sua subscriberet, et archiepiscopo suo habenda traderet; si autem in eo quædam inveniret quæ sensui suo offenderent, liber aicut venerat exiret. Quibus relectis, verbis fidem accommodavit, et per omnia ea se tenere, credere, ac prædicare velle professus est. Quia enim, Deo gratias, post examinationem eum catholicum, litteratum, et omnimodis aptum ad sarcinam episcopalem suscipiendam invenerunt, sed tamen de aliena provincia illum fore cognoverunt, relecta sunt sacrorum canonum capitula, quid de eo dicerent qui de aliena provincia peti deberet. Et inventum est quod ab eo illum petere deberent cujus natus, nutritus, et ordinatus foret. Humiliter dominus Hincmarus archiepiscopus, simul cum coepiscopis, et clero, ordine ac plebe Catalaunica, ab Herardo archiepiscopo eum petiit et impetravit, ac canonice illum ei commisit. Quem susceptum monuit ut si ab eo episcopus ordinari vellet, libellum fidei ac professionis suæ, quem iam relegerat, et quæ in eo scripta erant se credere ac tenere ante paululum professus fuerat, manu sua propria in capite nomen suum scriberet, et ad finem subscriptione sua roboraret. Quod sine dilatione ipse fecit. Tunc relectæ sunt tractoriæ episcoporum qui præ variis incommoditatibus ad eandem examinationem venire non potuerunt, continentem quidquid super examinationem et ordinationem saepesati Willeberti canonice inventum et actum fuerit, so per omnia assensum præbere. Et sic denuntiatus est dies et hora ac locus ordinationis ejus, id est, Nonis Decembris, in monasterio quod Brittennacus dicitur, in diocesi Rhemensi et parochia Novioma-gensi. Et commonitus est idem Willebertus ab archiepiscopo suo Hincmaro ut ab infantia sua per singulos gradus suos pronuntiaret Domino viam suam; quatenus in denominata die ad tanti oneris dignitatem graciosus accedere valeret. Die autem, hora et loco, denominato, convenit dominus episcopus Hincmarus cum coepiscopis suis Hincmaro, Hodone, et legatis qui tractorias supradictas suorum episcoporum detulerunt. Et quia iam pleniter examinatus coram supradictis episcopis et coram clero ac plebe fuerat quoad et dominus Hincmarus sufficientem

A sermonem de eo coram episcopis et aliis multis clericis et laicis et ad omnem populum ante diem Dominicam in sexta feria fecerat, et brevitatis diei id posebat, intermisso ipsa die sermone, post introitum et Gloria in excelsis Deo et orationem primam de adventu Domini, secundam autem de ordinatione episcoporum, sive post litanias, sicut sacri canones præcipiunt, in episcopum consecratus est, et post lectionem Apostoli perlectam et responsa, et alleluia, et evangelium, et *Credo in unum*, et oblata et missarum solemnia, sicut mos est, peracta placita quæ ante pridem ei relecta fuerant, quæque ordinatos ab ordinatoribus suis sacri canones accipere jubent, diem et consulem præferentia, manibus archiepiscopi et coepiscoporum ac legatorum vice Patrum suorum subscripta, cum capitulo Pauli apostoli ad Timotheum, noviter ordinato ubi dicitur: *Testificor coram Deo et electis ejus angelis ut hæc custodias* (II Tim. iv, 8), iidem episcopi in mandatis deposuerunt. Et unusquisque feliciter ad propria remeavit.

XV.^b *Professio Adalberti futuri episcopi Morinensis Hincmaro Rhemorum archiepiscopo ante ordinationem oblata.*

Ego Adalbertus, vocatus episcopus Morinensis, reverentissimo Patri Hincmaro Rhemorum archiepiscopo. Quia fundamentum bonorum operum, per quod ad cœleste regnum gratia Domini pervenitur, fidem quæ per dilectionem operatur esse non dubium est, non abs re ceasnit veneranda Ecclesiæ catholicæ consuetudo ut ab eis qui ad prædicationis promoventur officium, fidei integritas et confessio requiratur. Quia, sicut magister egregius et doctor gentium Paulus declarat, *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. x, 10). Et ideo mox superna gratia per sacrosanctum ministerium vestrum Morinensis Ecclesiæ futurus episcopus profiteor unam fidem esse, eamque, operante gratia superni largitoris, me tenere, prædicare, atque defendere quam a Deo inspiratam, et ab apostolis traditam, atque a successoribus eorum custoditam habemus. Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum, unam apostolicam et universalem Ecclesiam, in qua sola possunt relaxari peccata in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, tam per catholicum baptismum, quam et per dignum poenitentia fructus et apostolicæ auctoritatis largitam sibi a Domino potestatem. Extra hanc Ecclesiam catholicam neminem salvari posse confiteor. Sex denique sanctas et generales de fide synodos, quas sancta et apostolica Ecclesia recipit, me recipere et venerari profiteor, videlicet Nicænam cccxviii Patrum sub Silvestro papa et Constantino imperatore contra Arium et ejus sectatores celebratam; Constantinopolitanam ccl Patrum contra Macedonium et Eudoxium temporibus Damasi papæ et Gratiani principis actam; Ephesinam cc Patrum contra Nestorium sub Theodosio principe et papa Celestino, cui per suos vicarios præsedit idem beatus papa Celestinus et sanctæ memoriæ Cyrillus Alexandrinus episcopus; Chalcedonensem cccxx Patrum, cui præsedit per vicarios suos sanctus Leo papa, temporibus Martiani principis, contra Eutychem nefandissimum præsulem monachorum celebratam; item Constantinopolitanam temporibus Vigili papæ sub Justiniano principe contra Theodorum et omnes hereticos; item Constantinopolitanam ccl Patrum sub Agathone papa, Constantini et Heraclii ac Tiberii principum temporibus, pro adunatione faciendâ sanctarum Dei Ecclesiarum de duabus naturis et operationibus in una persona Dei et hominis Filii Domini nostri Jesu Christi. Hos autem, quicum

^a Derromptum ex veteri Codice sancti Laurentii Leodiensis, ubi appellatur: *Documentum de examinatione Willeberti Catalaunensis ordinandi episcopi*. Sicut.

^b Edita a Cordesio cum Opusc. Hincmari, pag. 622, et in Catalog. test. verit., pag. 193. Edita quoque a Sirmundo, Conc. Gall., tom. II, pag. 654.

que ab eisdem sanctis Patribus in memoratis synodis, vel postea similiter per Spiritum sanctum sententibus, diversis vicibus litteris divinitus inspiratis damnati leguntur, eandem venerandam Patrum auctoritatem sequens condemno. Sed et epistolam beatæ recordationis Leonis apostolicæ sedis antistitis ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum datam, et omnes ejus epistolas de fidei firmitate perscriptas, per omnia et in omnibus inviolabiliter custodire et me libere semper prædicare profiteor. In quibus inter cætera, sicut et in sermone beati Anastasii, quem Ecclesia catholica venerando usu frequentare consuevit, qui ita incipit: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est ut teneat catholicam fidem*, post documentum quo docemur quomodo Trinitas personarum in unitate divinitatis et unitas deitatis in Trinitate personarum veneranda sit, evidentissime continetur, unam ex eadem sancta Trinitate personam, Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, Dei hominisque filium, ex duabus et in duabus naturis, hoc est, divina et humana, in una persona consistentibus, et in sua proprietate differentiaque manentibus, esse credendum et prædicandum. Qui secundum apostolicum Symbolum de semper virgine Maria, quæ veraciter Dei est genitrix, secundum carnem natus, passus, mortuus, resurrexit, et in cælis ascendit, sedet quoque ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus judicare vivos et mortuos, ad cujus adventum omnes homines resurgent cum corporibus suis, et reddent de facis propriis rationem, et recipiet unusquisque prout gessit, et in facis suis perseveraverit, ab eodem justo Judice et sine fine regnante, cum ibunt impii in ignem æternum, justi autem in vitam æternam. Anathematizo quoque omnes hæreses ac schismata quæ catholica et apostolica Ecclesia anathematizat; et quidquid sanæ fidei intelligentiæ contradicit, respuo et anathematizo; et quidquid catholica et apostolica Ecclesia recipit et tenet, me, adjuvante Domino, recipere et sequi, et a sacris canonibus atque a regularibus decretis apostolicæ sedis de ecclesiasticis ordinibus et disciplinis canonum promulgatis, seu a synodalibus constitutionibus, quas catholica Ecclesia ad auctoritatem recipit, me per contemptum pertinaciter non deviatorum profiteor. Privilegio etiam metropolis Rhemorum Ecclesiæ ac ejus præsulis secundum sacrosanctos conciliorum canones et decreta apostolica ex sacris canonibus et legibus promulgata pro scire et posse absque dolo et simulatione vel indebita et pertinaci contradictione me obediturum profiteor. Sed et observationes ac regularia mandata sacrosanctorumque conciliorum placita, quæ post ordinationem episcopalem in litteris canonicis, secundum morem ecclesiasticum, propriis subscriptionibus roboratis collecta et mihi tradenda coram omnibus prædixistis, me servaturum profiteor, et omnibus suprascriptis cum cordis et oris professione subscribo.

XVI. ^a Professio altera generalis ordinandi archiepiscopi.

Ego hujus sedis ordinandus archiepiscopus, et sacro ministerio vestro, sancti Patres, prædicationis officium suscepturus, confiteor sanctam atque ineffabilem Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum naturaliter esse, unius substantiæ, unius naturæ, unius majestatis atque virtutis, Dominum quoque nostrum Jesum Christum de Deo Patre ante tempora genitum, eundemque sub tempore de Spiritu sancto conceptum, et de Maria virgine natum credo. Qui passus est pro redemptione humani generis, ad inferna descendit, indeque victor resurgens, et in cælos ascendens, venturus est in fine sæculi, ut reddat singulis prout gesserunt in

^a Edita a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 656. Ex veteri Codice Floriacens. monast.

A corpore positi, sive bonum, sive malum. Præterea constitutiones quatuor principalium conciliorum, Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, et Chalcedonensis, canones quoque synodorum et decreta quæ orthodoxa fides suscipit et complectitur, me suscipere, tenere, et prædicare velle confiteor. Hæreses vero et schismata quæ catholica Ecclesia anathematizat, et quidquid sanæ fidei adversatur, condemno, respuo, anathematizo. Beato vero Petro et vicario ejus debitam subjectionem et obedienciam, suffraganeis vero nostris adjutorium me exhibiturum profiteor. Et huic professioni meæ coram Deo et angelis, sub testimonio quoque præsentis Ecclesiæ, subscribo.

XVII. ^b Tractoria Prudentii, episcopi Tricassini, quam per vicarium misit ad ordinationem Anæ Parisiensis, cum ipse adesse non posset.

Patri venerabili et cæteris patribus fratribusque sincerissime diligendis atque coepiscopis reverendis Prudentius æternam in Domino salutem. Quantum ad meritum peccatorum meorum speetat, justissimo Dei judicio, quantum vero ad indebitas atque inefficientes ejus misericordias pertinere dignoscitur, misericordissimo ipsius munere, infirmitatis pene omnibus notis depressus, sancto desiderabilique vestro conventui adesse prohibeor. Quod autem possum, præsentibus litteris atque legato Ecclesiæ nostræ presbytero Arnoldo mei consensus præsentiam eatenus exhibeo, ut is qui ordinandus est, si apostolicæ sedis omnibus institutis, et beatorum Patrum Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Xisti, Leonis, Gelasii, Celestini, Gregorii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Isidori, Primasii, Fulgentii, Hieronymi, Cassiodori, Bedæ, aliorumque adæque catholicorum atque orthodoxorum virorum scriptis et dictis, ac specialiter super quatuor capitulis quibus omnis Ecclesia catholica adversus Pelagium ejusque hæreses sequaces pugnavit ac vicit, atque ad posteriorum memoriam litteris auctoritate et veritate plenissimis mandavit, confitendo subscribere et subscribendo confiteri voluerit, ejus me ordinandi consentaneum esse profiteor. Sin alias, prorsus neque assentior, neque fidelibus Christi assentiendum suadeo. Capitulum vero quatuor præmissorum seriem, quamvis vestram prudentiam multo vivacius quam meam extremitatem compertam esse non dubitem, necessario tamen breviter adnectendam judicavi, ut facilis quid sentiam, cui veritati consentiam, vestra bonitas recognoscat. Videlicet, ut liberum arbitrium in Adam merito inobedienciæ amissum, ita nobis per Dominum nostrum Jesum Christum redditum atque liberatum confiteatur, interim in spe, postinodum autem in re, sicut dicit Apostolus, *spe enim salvi facti sumus (Rom. viii, 24)*, ut tamen semper ad omne opus bonum Dei omnipotentis gratia indigeamus, sive cogitandum, sive inchoandum, operandum, ac perseveranter consummandum, et sine ipsa nihil boni nos posse ullatenus aut cogitare, aut velle, aut operari sciamus (*Notunda*). Secundo, ut Dei omnipotentis altissimo secretoque consilio credat atque fateatur quosdam Dei gratuita misericordia ante omnia sæcula prædestinatos ad vitam, quosdam perscrutabili justitiæ prædestinatos ad pœnam, ut id videlicet, sive in salvandis, sive in damnandis, prædestinaverit, quod se præscierat esse judicando facturum, dicente propheta: *Qui fecit quæ futura sunt (Isai., xlv, 11, sec. LXX)*. Tertio, ut credat et confiteatur cum omnibus catholicis sanguinem Domini nostri Jesu Christi pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum credentibus fuissem, non autem pro illis qui nunquam in eum crediderunt, nec hodieque credunt, nunquamque credituri sunt, dicente ipso Domino: *Venit enim Filius hominis non*

^b Edita a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 656.

ministrari, sed ministrare, et dare animam suam in redemptionem pro multis (Math. xx, 28). Quarto, ut credat atque confiteatur Deum omnipotentem omnes quoscunque vult salvare, et neminem posse salvari ullatenus nisi quem ipse salvaverit, omnes autem salvari quoscunque ipse salvare voluerit. Ac per hoc quicumque non salvantur, penitus non esse voluntatis illius ut salventur, dicente propheta: *Omnia quoscunque voluit Dominus fecit in celo et in terra, in mari et in omnibus abyssiis* (Psal. cxxiv, 6). Et licet quaedam sint alia quibus in Pelagio damnata universaliter Ecclesia consenserit, sategerit, atque subscriperit, hæc tamen specialius adversus eum ejusque complices per apostolicam sedem, instantia beatissimi Aurelii Carthagenensis episcopi atque Augustini cum aliis ducentis quatuordecim episcopis ab ejus pravissimis sensibus eruta, vindicata, et multis tam epistolis quam libris toto orbe vulgata, omnis hodieque gaudet, confitetur, prædicat, et tenet, atque tenebit Ecclesia. His per omnia consentaneam prædicabilem paternitatem fraternitatemque vestram gratia superna invictam atque prævalentem et suo munere gaudentem perpetim conservare dignetur ^a.

XVIII. ^b *Documentum de ordinatione Electranni, episcopi Rhedonensis.*

Anno Incarnationis Jesu Christi Domini nostri 866, indictione 14, anno piissimi regis Caroli 27, in Kalendas Octobris, in parochio Turonica ordinamus et ad pontificalem sedem Rhedonensis Ecclesie consecramus Electrannum, electione atque decreto cleri et plebis ejusdem Ecclesie, nos in Dei nomine antistites, Herardus Turonica metropolis, Actardus Namnetensis, atque Rodbertus Cenomanensis, cum consensu et litteris cæterorum diocesanorum adhibito, apicibus etiam præmoniti jam dicti gloriosi regis Caroli, hujusmodi statuto et paternæ commotionis decreto ipsi viro allato, ut canonicis sanctionibus, quantum divina suffragaverit pietas, libenter obtemperet, et ab illicitis ordinationibus absteineat, et pestem simoniacæ hæresis deviet, concilia quoque sacris præfixa canonibus certis sibi designata temporibus celebrare procuret, atque matri suæ metropoli debita reverentia sese subdere non negligat, et juxta sanctorum Patrum regulas nihil nisi quæ ad propriam pertinent Ecclesiam extra ejus consensum pertinet. Hæc ergo aliæque ad institutionem et informationem fidelis viri fratris et filii nostri Electranni, die præfixo, verbo pariter et stylo promulgantes, pontificali eum infula adornantes, sacra quoque benedictione more sanctæ Ecclesie dantes, annulo quoque dotantes, et baculo decorantes, sanctæ Rhedonensis Ecclesie pontificali eum ordine præfecimus, et paternæ cathedrali solio sublimantes, confratrem, gubernatorem, et participem in regimine et gubernaculo Ecclesie sanctæ nobis ex integro in Dei nomine elicimus, manuum quoque adnotationibus confirmavimus.

XIX. ^c *Canonice litteræ ab ordinatoribus datæ Hedenuulfo episcopo Laudunensi, ad clærum et plebem Ecclesie Laudunensis.*

Hincmarus sanctæ metropolis Ecclesie Rhemorum episcopus, clero, ordini et plebi in sancta ^d Laudunensi Ecclesia consistenti in Domino pacem et salutem.

1. Sicut beatus papa Innocentius docet (*Decreta Innoc. c. 1*), oportet nos hoc sequi quod Ecclesia

^a Hanc epistolam a Prudentio scriptam tum fuisse cum in Ecclesia Parisiensi ordinandus esset Aneas episcopus, auctor est Hincmarus in posteriori opere adversus Gothescalcum. Quo in libro hæc simul Prudentii capitula, quæ Gothescalci causa in questione versabantur, examinat et singillatim refutat. *Siam*.

A Romana custodit, a qua principium sacræ institutionis nos accepisse dubium non est. Propterea documento ac verbis beati Gregorii vos alloqui procuramus, insinuantes quia probabilibus desideriis vestris nihil attulimus tarditatis, fratrem jam et coepiscopum nostrum Hedenuulfum vobis ordinantes præsentia vel consensu ac litteris coepiscoporum totius nobis commissæ provinciæ secundum sacros canones sacerdotem, pastorem quoque atque rectorem. Cui his litteris, quas sacri canones ordinatos prius de conciliorum placitis, ne se aliquid contra eorum statuta egisse possiteat, instructos, ab ordinatoribus suis, manibus eorum conscriptas jubent accipere, secundum traditionem ecclesiasticam dedimus in mandatis ne unquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem, si de conjugatis agendum est, non est sortitus uxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex publice penitente, aut curiæ vel cuiuslibet conditioni obnoxium, notatumque, ad sacros ordines permittat accedere. Sed et si quos hujusmodi forte repererit, respectu divino non audeat promovere. Alienum etiam clericum sine voluntate et consensu episcopi sui contra sacras regulas non sollicitet, non suscipiat, non in sibi commissæ Ecclesie ordinet, nec ens qui probatæ fidei non fuerit sacris ordinibus præsumat quoquo applicare. In ordinatione autem presbyterorum ac diaconorum cæterorumque ecclesiastici ordinis ministrorum, a totius muneris, id est, a manu, a lingua, aut obsequio indebito, juxta quod Dominus per prophetam præcipit (*Isai. lxxi*), quantum patitur humana fragilitas, inundans eorum cordis et corporis manus exhibeat; ne uno eodemque gladio et dantem et accipientem munus interimat, et illicito munere polluens manus, aliis se benedictionem credat tribuere cum fuerit jam propriæ iniquitati substratus, et sua nihilominus ambitione captivus. Ab eis etiam quos ordinaverit indebitum et contra sacras regulas sibi sacramentum fieri non compellat. Sed sicut Dominus, præcius nonnullos accepti sancti Spiritus donum in usum negotiationis inflexuros, præcepit dicens: *Gratis accepistis, gratis date* (Math. xx, 8), quod gratis, id est, sine ulla venalitate dati vel accepti aut etiam promissi vel sperati muneris, quantum ex nobis est (cæterum ipse viderit, habens conscientiam suam testem quem habebit et Judicem) per ministerium nostræ exiguitatis accipit, sui etiam comministris gratis conferat, sciens ex Evangelio (Math. xxi, 12) quid Redemptor noster per se ipsum fecerit, videlicet quia ingressus templum cathedralis vendentium columbas evertit. Columbas enim vendere est de Spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantialiter sibi per impositionem manuum hominum tribuit, commodum temporale percipere. Quod qui agere præsumit, suam Deo iudice cathedram ipse evertit, et quos cum pretio ordinat, provehendo agit ut secum et ipsi simoniaci hæretici fiant, et pro benedictione maledictionem a beato Petro apostolorum principe Simoni, qui donum sancti Spiritus pretio emere voluit, justè illatam, una cum ipso, per ipsum, a quo non benedicuntur, sed maledicuntur, iudicio ejusdem Spiritus sancti suscipiunt. Et quoniam, sicut comperimus, quidam diversis adinventionibus turpia lucra sectantes, quod ministris altaris minime convenit, defunctis presbyteris, juxta quod didicerant viduas ecclesias facultates habere, exenia pro his obtinendus exegerunt, et gradus ecclesiasticos eis non tribuebant antequam illis eadem exenia persolverentur, et

^b Edit. a Cordesio cum Opuse. Hincmari, pag. 626, et a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 658.

^c Editæ a Cordesio, cum Opuse. Hincmari, pag. 690, et in Catalog. test. verit., pag. 695, et a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 658.

^d Cordesius et Catalog. test. verit. legunt: *Turonicensi Ecclesia.*

synodos temere frequentabant ut factione ministrorum suorum diverso modo denarios quasi pro eulogiis acciperent, et, quod dictu nefas est, etiam pro sacri chrismatis dispensatione, vel de ecclesiarum consecratione, quocunque emolumenta ingenio caperent, et necesse est ut contra pestifera morborum genera salubria medicamentorum quæramus experimenta, sicuti et de manus impositione, ita et de hac synoniacæ hæreseos ingeniosa et male studiosa collatione quiddam eum accipere interdiximus, momentis illam attendere cominationem Domini per prophetam dicentis: *Ne forte egrediat ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui exstinguat propter malitiam studiorum vestrorum* (Jerem. xxi, 12). Unde iterum iratus dicit: *Visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum* (Ibid., 14).

2. Verbis quoque beati Gregorii eum monemus, illique interdiximus, ut sacerdotes per suam parochiam, quoties ad consignandos infantes egressus fuerit, ultra modum gravare minime debeat, nec summam collationis, qua sui prædecessores, qui hoc bene misericorditer ac rationabiliter atque sacris constitutionibus executi sunt convenienter, contenti fuerunt, excedat, et de capellis antiquitus subjectis ecclesiis non æqualem sicut de principalibus ecclesiis collationem exigat, sed principalis ecclesia cum sibi subjectis capellis debitam et antiquitus consuetam collationem conferat. Principales vero ecclesias aliis ecclesiis loco capellarum non subjiciat, quia secundum sacros canones non licet episcopis parochiam antiquitus constitutam inconsulte confundere atque dividere. Ne mansionicos suis amicis aut suis hominibus a presbyteris parari faciat. Ne etiam quasi ad receptionem regis, vel legationem, aut ad ornatum suæ ecclesiæ faciendos adjutoria quasi petendo, potius autem exigendo, denarios, vel caballos, aut verres seu friskingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia quælibet accipiat, id est, rapiat. A quo verbo *accipere* aves quæ a ias aves capiunt, accipitres nominantur, cum episcopi suos subditos, non ut accipitres capere, sed sicut gallina pullos suos fovere, et quosque infirmos ut peritus medicus convenienti medicamento ac tempore debeant curare, et quos curare non potuerint, aut patienter tolerare aut regulariter usque ad correctionem sustinentes a sano corpore submovere. Regulam siquidem quæ de quarta parte reddituum ecclesiæ, juxta consuetudinem aliarum regionum, ita ut est scripta intelligat; et non prave illam interpretans, perinde in his regionibus quæ sunt presbyterorum contra regulas sacras diripiat. Unde si qua fuerint gravamina illis imposita, temperet, quia et in præsentis et in futura vita sibi proficiet, si eos qui sibi commissi sunt, sine gravamine conservare studuerit. Ministrus vero, id est, archipresbyterus et archidiaconus, secundum quod providere, Domino inspirante et cooperante, valuerit, tales constituat qui oderint avaritiam, et non diligant munera, nec sequantur retributiones, neque pro ordinandis clericis vel reconciliandis poenitentibus munus accipiant, et ipso munere eum corrumpere satagent. Et presbyteros in paratis et exeniis indebitis non affligant. Et sicut supra de episcopo diximus, per diversas petitiones, ut illis adjutorium faciant, quæ sunt presbyterorum, unde ipsi vivere et hospites recipere et suas ecclesias continere debent, colludio quocunque diripiant. Et ut eisdem ab inquisitione sui ministerii parcent, et pro infamia eorum calcanda vel cooperanda quocunque emolumentum non accipiant. Et si agentes talia ministros repererit, in ministerio manere non sinat, et canonica invectione corripiat. Ipse quoque pro constituendis ministerialibus ecclesiasticis videlicet œconomus, id est, Ecclesiæ facultatum dispensatore, archipresbyteris et archidiaconis, in quibus fidei sinceritatem et probos mores ac religiosam vitam debet eligere, præmia non constituat, quia ecclesiasticum obsequium, quod male

A comparaverint, accipientes munus a subditis prius [F., suis] venundare curabunt. Nec pro quocunque judicio contra sacras leges neque super innocentem contra veritatem pretium ullum accipiat. Nec etiam odio, vel gratia, livore, aut iracundia, quantum acierit et potuerit, a judicio recto declinet, dicente Domino: *Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. Juste judica proximo tuo, et juste quod justum est exsequaris* (Levit. xix, 15). Juste namque quod justum est exsequitur qui in assertionem justitiæ eandem ipsam justitiam quærit.

3. Pro baptizandis denique infantibus vel pro sepultura, obaudiens decreta beati Gregorii (S. Gregor. lib. vii, indict. 2, epist. 55), pretium de terra concessa putredini quemquam non permittat in parochia sua quærere et de alieno velle facere luctu compendium. Sed si quando aliquem quisque sepeliri in commisso sibi loco concesserit, si quidem parentes ipsius proximi vel hæredes pro luminaribus vel in elemosyna defuncti sponte quid offerre voluerint, accipere non prohibeat; peti vero ant exigi aliquid omnimodo vetet, ne, quod valde irreligiosum est, ut venalis, quod absit, dicatur Ecclesiæ, aut de humanis sacerdotalis religio videatur mortibus gratulari, si ex eorum calaveribus studuerit quærere quolibet modo compendium.

4. Ab omni quoque avaritia et usura ac turpi lucro secundum sacros canones et ipse abstinere et ministros Ecclesiæ abstinere faciat, et etiam laicos abstinere suadeat. Se autem et sibi commissos ministros ecclesiasticos solerter sollicitèque custodiat ne contra sacros canones conductores vel procuratores alienarum possessionum fiant, ne turpi negotio aut inhonesto lucro victum quærant, neque sæcularia negotia sub cura sua suscipiant, Deique ministerium parvipendentes, per sæcularium domos non discurrant, nec propter avaritiam gratiæ, aut honoris, vel pecuniæ, peritiorum sollicitudines ad alienorum testamentorum defensiones assumant, nec fidejussoribus inserviant.

5. A familiaritate nihilominus ac contubernio illicito et vetito feminarum se et coministros suos, sed a tabernis, secundum sacras regulas ecclesiasticas ministros faciat abstinere. Attendat quoque quod beatus Job dicit: *Si adversum me terra clamavit, et cum ea sulci ejus deflent. Si fructus ejus comedi absque pecunia* (Job. xxxi, 30). Unde beatus Gregorius: *Omnis, inquit, qui pœest, si perversa in subditis exercet, contra hunc terra clamavit, et sulci deflent, quia contra ejus injustitiam rudes identidem populi in murmurationis vocibus erumpunt, et imperfecti quique pro pravo ejus opere sese in fletibus affligunt. Fructus enim terre absque pecunia comedere est, ex Ecclesiâ quidem sumptus accipere, sed eidem debitum prædicationis pretium non præbere. De qua scilicet prædicatione auctoris voce dicitur: « Oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura » (Math. xxv, 27).*

D Terre igitur fructus absque pecunia concedit qui ecclesiastica commoda ad usum corporis percipit, sed non impendit quod subjectorum debetur cordi. Non igitur redemptionem aut pretium de collatione presbyterorum episcopus debet exigere et alimenta ecclesiastica mutus manducare. Et cum Dominus prædicatoribus præcipiat ut intrantes in domos eorum quibus pacem prædicant, illa edant et bibant quæ apud illos sunt (Luc. x, 8), per parochiam prædicando ac confirmando pergens episcopus non debet superfluas pensiones in pigmentis et aliis quibusque a presbyteris quæ non habent requirere, et talia quæ forte in domo sua non accipit, voluptati potius serviens quam necessitati, exigere, et suis parcens opibus, de superflue acceptis et venditis ditescere. Nec ideo debet prædicare ut sumptus accipiat, sed ideo sumptus accipere, ut sufficere prædicare.

6. Ecclesias quoque in proprietatibus liberorum hominum ac colatredum consistentes ut suæ tradan-

tur ecclesie non debet cogere : sed secundum synodalia et imperialia capitula, quæ regularia esse probat Ecclesia, satagat quatenus dotis immunitates, sicut cæteræ ecclesiæ, auctoritate regis habeant, et ipsæ ab eisdem liberis hominibus potiantur. Talemque se cooperante Domino in cunctis exhibeat, ut sacrum ministerium non vituperet, qui etiam at his qui foris sunt testimonium bonum juxta apostolicam doctrinam habere debet (*I Tim.* iii, 7). Nam cujus vita despiciatur, reat ut et prædicatione contemnatur; et cum pastor per abrupta graditur, solet fieri ut ad præcipitum grex sequatur. Et ne quemquam ecclesiastici ordinis ministrum, occasione turpis lucri, ut aliquid ab eo absolutio capiat, contra sacras regulas excommunicet inhibemus. Quia ut sanctus Augustinus exponens sententiam Pauli apostoli, *Auferite malum ex vobis (I Cor. v, 17)*, demonstrat, non tenere et quomodolibet, sed per judicium auferendi sunt mali ab Ecclesiæ communione. Multo magis autem cavendum est ne sine regulari iudicio ministri Ecclesiæ officio suo priventur. Quapropter, sicut beatus docet Gregorius, si quid de quocunque clerico ad aures suas pervenerit quod eum juste posset offendere, facile non credat, nec ad vindictam illum res acrendat incognita, attendens quod scriptum est : *Causam quam nesciebam, diligentissime investigabam (Job. xxxi, 16)*. Et presentibus senioribus ecclesiæ suæ diligenter veritatem perscrutari molis omnibus studeat; et tunc, si qualitas rei poposcerit, canonice districtio culpam feriat delinquentis secundum ordinem a sacris regulis propositum. Et ut cuncta brevi cingulo perstringamus, nihil per contemptum contumaciter faciat vel fieri in parochia sua permittat, quantum ex ipso fuerit, quod sit evangelicæ veritati et apostolicæ traditioni aut sacris regulis inimicum. Si autem factum contigerit, arguendo, obsecrando, increpando, secundum quod cuique viderit expedire, juxta traditionem majorum, quantum potuerit, emendare procuret.

7. Pastoralem siquidem regulam beati Gregorii mente, ure, ac manu, quantum sibi Dominus scire ac posse contulerit, in cunctis sequi procuret. Ministerium itaque, ornatum, vel patrimonium, atque redditus vel facultates Ecclesiæ, prout leges divinitus promulgatæ præfigunt, studeat conservare, ampliare, augere, vel dispensare, et monasteriis in parochia sua sitis canonicam providentiam gerat, et quantum ex ipso fuerit, debita privilegia et antiquam ac regularem consuetudinem servet. Ordinationes vero presbyterorum et diaconorum et sacrosancti baptismatis sacramentum secundum traditionem ecclesiasticam studeat agere.

8. Cui etiam licet, inspirante divina gratia, abundans adit doctrina, tamen pro nostri officii debito ex scrinio sanctæ metropolis Rhemorum documentum dare studebimus qualiter se, cooperante Domino, morum probitate et doctrinæ studio debeat gerere. Ipsum vero non necium quod totius provinciæ cura per sacros canones sit metropolitano commissa, ad eandem metropolim suam, sicuti ad matrem, ut ex ejus catholicis uberibus salubrem sugat doctrinam, humiliter ac sedulo atque obedienter monemus recurrere, et non amplius quam sibi per sacras regulas est concessum indebitè usurpare, cum tanto claritatis ac humilitatis glutino præceptis salutaribus adinvicem sinus connexi ut dicente sibi mandato divino : *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, majores tuos, et dicant tibi (Deut. xxxii, 7)*, et nobis : *Rectorem te posuerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex ipsis (Eccli. xxii, 1)*, et : *Qui major est vestrum, erit minister vester (Matth. xxiii, 11)*, obedientibus scilicet ministrando paternam doctrinam, et inobedientibus quod majoris est regularem charitatis correptionem, nos fratrum et consacerdotum nostrorum salubribus debeamus uti consiliis, et ipsi

A obedire paternis ac regularibus monitis. Hinc ergo et hæc et alia præcepta salubria observanti devotis animis vos obsequendo obtemperare oportet, ut irreprehensibile placidumque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat cum Deo Patre omnipotente in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Hincmarus, sanctæ metropolis ecclesiæ Rhemorum episcopus et plebis Dei famulus, et venerabilis fratris Hedenaldi in sancta Laudunensi ecclesia favente Dei gratia ordinator, his litteris canonicis et ordinato et electoribus ipsius publice datis anno incarnationis Dominicæ 877, anno autem regni domini Caroli imperatoris 37, et anno imperii ejus 11, subscripsi.

† Odo Belgivacorum episcopus subscripsi. † Reginelmus Noviomagensis episcopus subscripsi. † Joannes Cameracensis Ecclesiæ episcopus subscripsi. † Willebertus Catalaunorum humilis episcopus subscripsi. † Hildebaldus Suessionensis Ecclesiæ episcopus subscripsi. † Geroldus Ambianensis Ecclesiæ episcopus subscripsi. † Hadebertus Silvanectensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

XX. Electio, consecratio, et inthronizatio Gausberti episcopi Cadurcensis.

Prisca modernaque Ecclesiarum moderamina theoloquariis sanxere canonibus, quo arripentibus viam universæ terræ quarumlibet sedium præsulibus, per viciniorum episcopum, aut per quemlibet alium episcopum cui archiepiscopus injunxerit, extincti fratris tumultorem, orbatæque sedis visitatorem atque consolatorem, sine cujus conscientia sacri prohibent canonis confiteri aut confici de subrogatione episcopi (*Concil. Regense, c. 6; concil. Anselmian. ii, c. 7*), perficiatur ecclesiasticarum inventarium rerum, tunc vero prioribus viduæ sedes dispositis œconomis commendetur, postmodum autem cleri plebisque ordinis desideriorum consensus requiratur, quinimmo amotis simoniacis sacculis, postpositisque omnibus cupiditatum argumentis, universa fideliter notitia archiepiscopali significentur, quo disponente cuncta in talibus expedit cum suffraganeorum consilio sub divina censura disponi negotiis atque ordinari. Igitur metropolitano dominica vocatione rebus humanis vitæque perfuncto, hæc eadem fideliter exigenda sunt omnia a visitatore atque tumultore, et omnium co-diocesanorum, si fieri potest, cognitioni significanda prudentialiter, quo urbes quas gentiliū tempore habebant idolicolæ flammis, nunc gubernent Christianolæ præsules. Cum ergo pastorem contigerit subrogandum, post acclamationem et vocationem cleri petitionemque viduæ plebis, ne urbs præsulem minime optatum aut spernat aut odio habeat (*Decreta Leon. I, c. 35*), fiatque minus religiosa quam convenit cui non licuit habere quem voluit, quoniam difficile est quod bono peragantur exitu quæ malo sunt inchoata principio (*Ibid., c. 49*), expedit orbatæ veli cum episcoporum electione cleri ac populi ipsius ecclesiæ acclamatione episcopum ordinari atque inthronisari. Quapropter vir inclytus Dagobertus primæ sanctæ Bituricensis ecclesiæ sedis archimandrita cognoscens obitum beatæ memoriæ Froterii episcopi sanctæ sedis Caturcensis Ecclesiæ, cujus memoria æthereo describatur in albo, uti sacra canonum auctoritas jubet, in ipsius loco jubeo et absolutionem facio ad coepiscopos nostros eligere et benedicere Gausbertum sacerdotem, vere nobilem, orthodoxum, non cenodoxum, frugalem, non gastrimargicum, humilem, non philarchicum, modestum, hospitalem, charitativum, castum, misericordem, et juxta Apostolum armis divinis decentissime ac pleniter adornatum. Nos quidem humiles Jesu Christi pontifices una cum auctoritate et absolutione domini archiepiscopi

• Archiepiscopus. Vide tom. VI Canis., p. 1251, et *Analecta Mabillonii*, pag. 98.

salis nostri Dagoberti, Bego Arvernensis, Ingelbini Albiensis, Froterius Petragoricensis, cernentes tantam acclamatorum unanimiorem et acclamanti proficuum Ecclesiæ utilitatem, una per consensum et voluntatem Guillelmi comitis Caturcensis matrisque suæ Acilicinæ, recipimus in nostro episcopali numero atque collegio proclamatum Gausbertum, et eum per auctoritatem canonicam benedicendum ordinavimus, et electum episcopum in ipsam sedem sancti Stephani Ecclesiæ Caturcensis episcopum exaltavimus, et in nomine sanctæ Trinitatis inthronizavimus et ipsi Ecclesiæ pastorem præfecimus. Acta scedula hujus indaginis a corporea irabatione verbi divini anno 990, indictione 3. Facta electione ista Nonas Januarii, regnante Carolo rege.

XXI. Decretum electionis Borrelli episcopi Rotensis.
(Nunc primum editum ex archivo ecclesiæ Urgellensis.)

Anno irabationis Domini nostri Jesu Christi millesimo decimo septimo, æra millesima quinquagesima quinta, indictione 15, concurrente 1, epacta 20. Auctor et Dominus cum Patre et Spiritu sancto omnium creaturarum, quibusque sub illius gratia committentes omne monarchia disponuntur regimina, in quo reverentissime nominando domino Wilielmo illustrissimo comite cum omne vulgus populi qui degent in comitatu Riparcensis tellure, una cum domino Ermengaudo præsule qui est in sinu matris ecclesiæ sanctæ Mariæ sedis vico Urgellensis, qui est caput omnium ecclesiarum jam dicto comitatu, venit quidem dominus Borellus filius Rechildis femina, una cum consensu et voluntate supradicto excellentissimo comite sive optimatibus vel principibus ejus, necnon etiam religiosorum clericorum atque abbatum, id est, Galindus abba sanctæ Mariæ Varra, et Sanita abba sancti Andree, et Dacco abba sanctæ Mariæ Lavajes, et A-ter abba sancti Petri Taberna, et Manasse abba sanctorum Justi et Pa-toris Aurigema, et Isarnus abba de sancto Stephano, et Aster abba sancti Michaelis, et Aibo abba sanctæ Mariæ Alaone. Nos simul in unum cum canonicis sancti Vincentii martyris Christi, cujus sedes sita est in civitate Rota, id est, Barone archisacerdos, et Gerallus sacerdos, et Galindus sacerdos, et Durandus sacerdos, et Miro sacerdos, et Altemirus sacerdos, et Guimara sacerdos. Subjungimus etiam fidelium laicorum, id est, Urrato et fratres ejus, Miro et fratres ejus, Garsia et fratres ejus, Bernardus et fratres ejus, Gela et fratres ejus, Ato et fratres ejus, Ansila et fratres ejus, Asnarus de Villanova, Bernardus de Anasum et fratres ejus, Martinus et fratres ejus, Garsia de Guduli et fratres ejus, Abbo de Tromeda et fratres ejus, Riculfus et fratres ejus. Et expetiit electionem et obedientiam et benedictionem pontificalem ante sacrosancto altario almæ Mariæ sedis præfatæ et ante domino præsule prænotato sive multorum clericorum in Christi agonizantes obsequio, id est, Isarnus archisacerdos, Poncius archilevita, Transeverus archilevita, Arnallus archilevita, Wifredus archilevita, Bernardus archilevita, Randullus archilevita, Vivas sacerdos, Belhus sacerdos, Bernardus sacerdos, Wiskafredus sacerdos, Seniofredus sacerdos, Gundebertus sacerdos, Adalbertus sacerdos, Seguius sacerdos, Wilielmus sacerdos, Arnallus sacerdos, Unifredus sacerdos, Wifredus sacerdos, Wilielmus levita, Wifredus levita, Miro levita, item Miro levita, item Wilielmo levita, Dela levita, Lupus levita, vel aliorum canonicorum venerabilium quorum nomina longum est scribere. Aduvante domino et Salvatore nostro Jesu Christo elegimus hunc Borellum præfixum ut ad electionem et honorem præsulatus perveniat divina miserante elementia. Est namque prudens, docibilis, moribus temperatus, vita castus, sobrius, humilis, misericors, hospitalis, in lege Domini instructus, verbis simplicibus disertus, sanctamque et individuum Trinitatem Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unum

Deum omnipotentem credens atque confirmans. Deum ante sæcula, hominem in fine sæculorum prædicat. Cum his tantis et aliis virtutibus decoratum præfatum Borrellum agnoscimus, nos omnes eligimus illum uno animo, unoque concentu decrevimus et corrobamus ut ad ordinem sui præsulatus susceptione transfundat, atque in Domino sisu accedat. Iterum atque iterum ego Ermengaudus præfatus episcopus una cum caterva clericorum prædictorum advocamus, acclamamus, atque eligimus jamdicto Borrello ut per divina manu Salvatoris protegente vel donante ad honorem et benedictionem atque ordinationem sui præsulatus accedat et susceptione perveniat sub tuitione almæ Mariæ sedis præfatæ et sub dominatione domino Ermengaudo episcopo et accessores ejus. Exaratus est autem hic titulus electionis præsulatus 2. Kal. Decembris, anno 21 regnante Roberto rege. Witardus sacerdos, qui hæc electionem per voluntatem domino Wilielmo comite et per jussione domino Ermengaudo episcopo scripsi et subscripsi die et annoque præfixo.

XXII. Electio, consecratio, et inthronizatio ejusdem Borrelli episcopi Rotensis.

(Nunc primum edita ex archivo ecclesiæ Urgellensis.)

Locorum primates præceptorum, quibus gerarchicæ atque telatargicæ vigent prisca modernaque Ecclesiarum moderamina, theologueris sanxere canonibus, quo arripientibus viam universæ terræ quarumlibet sedium præsulibus, per viciniorem episcopum, aut per quemlibet alium episcopum cui archimandrita injunxerit, extincti fratris tumultorem, etc. (Ut in superiore, usque :) Quapropter ego Ermengaudus sedis Urgellensis Ecclesiæ episcopus una cum caterva venerabilium clericorum almæ Mariæ sedis præfatæ, cognoscens obitum beate memoriæ Aimerici pontificis Rodensis civis Ecclesiæ sancti Vincentii ipsius loci sedem, cujus memoria æthereo describitur in alio, uti sacra canonum auctoritas jubet, cum consensu domino Wilielmo comite cum ejus optimatibus ac plebe non exigua concione expostulantibus, canonico calculati privilegio, Borrellum filium Richellis femina urbis præfatæ Rodensis, una per vocationem et acclamationem archidiaconorum, cœnobitarum, et ruralium clericorum, vocamus, acclamamus, et petimus, ac prodesse poscimus episcopum subrogandum, consecrandum, et inthronizandum Borrellum prænotatum in gremio sanctæ sedis Ecclesiæ Vincentii Rotensem civem, et eum principem constituimus Ecclesiæ Sanctorum quorum prædictæ urbe sita sunt. Ab ipsis utpote cunabulis et fidei rudimentis scimus eum clericum, ac studiis liberalibus eruditum, nobilem, orthodoxum, humilem, modestum, hospitalem, charitativum, castum, misericordem, et juxta apostolum armis divinis decentissime ac pleniter adornatum. Hunc ergo Borrellum ego Ermengaudus præfatus episcopus una cum cœtu clericorum almæ Mariæ sedis jam dictæ, et cum consensu domino Wilielmo inelyto comite, acclamamus eum et advocamus sub tuitione vel dominatione præfatæ sedis Urgellensis sive dominum episcopum Ermengaudum vel omnes episcopi qui post eum venturi sunt. Postulo itaque ego Ermengaudus episcopus præfatus dominum Adalbertum Karchasensem civem pontificum ut per singulos gradus ecclesiasticos sit ordinatus, et ministerio sacerdotali sit dedicatus. Igitur in Dei nomine interrogamus populum hunc Borrellum præfatum acclamantem: Vultis eum habere episcopum? Respondit omnis clerus et populus usque tertio: Volumus. Nos quidem humiles Jesu Christi pontifices, Ermengaudus præfatæ sedis Urgellensis, in qua ordinatio ista consistit, et Adalbertus pontifex Karchasensis, et Petrus episcopus Comenensis, audientes et cernentes tantam acclamatorum unanimiorem et acclamanti proficuum Ecclesiæ utilitatem, recipimus in nostro episcopali numero atque collegio præno-

minatum Borrellum, et eum per auctoritatem canonicam benedicendo ordinamus, et electum episcopum in ipsa sede sancti Vincentii episcopum exaltamus et in nomine sanctæ Trinitatis inthronizamus, et ipsi Ecclesiæ pastorem constituimus sub dominatu almæ Mariæ sedis Orgellensis et domino Ermengaudo episcopo vel successores ejus. Acta scedula hujus Indaginis a corporea trabestatione Verbi divini anno millesimo decimo septimo, æra millesima quinquagesima quinta, indictione 13, concurrente 1, epacta 20, viii Kal. Decembris, anno 21 regnante Roberto rege. Witardus sacerdos qui hanc acclamationem scripsit domino episcopo Borrello sub die annoque superius exarato ad laudem et honorem et gloriam sanctæ Dei genitricis Mariæ sedis vico Orgellensis et episcopos ibidem permanentes feliciter. Amen.

XXIII. Acta electionis Riculfi episcopi Helenensis.

(Nunc primum edita ex chartulario ecclesiæ Helenensis.)

Cum inter præclues ac prosperos antistites florent sancta concilia in Justi delubris atque Pastoris, quas sunt sita infra metropolis Narbone mœnia, anno Dominicæ Incarnationis 947, qui pote Aimiricum memoratæ urbis archiepiscopum, ac Rodallum Bitarrensium, Giandum Carcasensem, Dachbertum Agatensem, Poncionem Magalonensem, una proruperunt; sic rebus de ecclesiasticis cum instanti statuissent studio, illos potissimos atque præclaros bearet adjectio, vel quod magis loquax trivatum disularet humanitas, et hoc ex eisdem Patres inter se connexæ charitatis ardore multis ex quibusdam theophariis Ecclesiarum diebus sunt potiti. Infra hos clarissimos Patres aderant topicorum multorum primates, qui nihilominus de statu regendæ Ecclesiæ cum ipsis consulebant. Et inter agendum, cum conspicerentur suorum affectiones optime promptas, de Ecclesiarum bene gerendis rebus, etiam cum inventa foret una eademque voluntas, ne viduata basilicarum aliqua proprio Patrono illorum in potestate remaneret, editum est Helenensem Ecclesiam adfore orbatam pastorali consortio Wadaldi episcopi. Cui affatim condolentes, eo quod exiisset hominem, abunde consolatoris apotesia Spiritus repleti, ipsam inquisivere in sacra synodo quis quivisset ex hac prænominata Ecclesia regimen vindicare illius episcopii. Ille in illa hora egressa est in Riculfum digna et affabilis clericorum electio, ac conclamatio omnium populorum Helenensis Ecclesiæ. Et in acclamatione addunt laudibus ejus, haud illum esse degenerem, necne neophytum, nec idiotam; sed esse illum modestum, sobrium, castum, benivolum, hospitalem, et cætera. Et quid plura? Abundanter attribuunt ei laudes apostolicas, quas convenit habere unicuique episcoporum. Hoc audientes memorati Patres, assenserunt illorum vocibus, nec ausi sunt contraire quem electio atque proclamatio prosequerantur. Et præsertim assensum tribuit fatibus illorum dominus Aimiricus archipræsul, quo statim studuissent sublimare jam prædictum presbyterum fore episcopum in hujusmodi episcopatus Helenensis Ecclesiæ decore. Quod omnimode volentes, supernoque Regi debitas grates gnaviter solventes, conjunctim liberaliterque, ut soliti sunt, cupitæ mysterium affectionis canonicæ in Riculfum adimplere, confirmantes ejusdem electionem et acclamationem, manu propria exarando, et roborationis titulo per hanc membranam nomina deduxerunt suorum. Acta in publico conventu sanctorum episcoporum necnon et præclivum primatum et roboratum in loco sanctorum Justi et Pastoris vi Kal. Aprilis, indictione instantis cronis habens lustrum unum annosque duos. Aimiricus archipræsul. S. Gisandi episcopi. S. Dagberu episcopi. S. Poncii episcopi. S. Alexandri abbatis.

A I. Decretum quod clerus et populus firmare debet de electo episcopo.

Dominis Patribus illis, venerabilibus scilicet episcopis dioceseos metropolitana, clerus, ordo, et plebs huic sanctæ Ecclesiæ specialiter obsequentes. Vestræ paternitati et cognitum quantum temporis est ex quo accidentibus variis eventibus hæc sancta Ecclesia metropolis nostro sit viduata pastore ac destituta rectore. Quod non solum ad nostrum, verum ad vestrum ac omnis dioceseseos detrimentum pertinere dignoscitur, cum totius provinciæ sollicitudinem metropolitano constet esse commissam. Præerea eligimus hujus dioceseos, hujus Ecclesiæ, presbyterum nomine illum, nobis sufficientissime cognitum, natalibus et moribus nobilem, apostolica et ecclesiastica disciplina imbutum, fide catholicam, natura prudentem, docibilem, patientem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, litteratum, in lege Dei instructum, in Scripturarum sensibus cautum, in dogmatibus ecclesiasticis exercitatum, et secundum Scripturarum tramitem traditionemque orthodoxorum et canonum ac decretorum sedis apostolicæ præsulum constitutiones sano sensu ecclesiasticas regulas intelligentem, sanoque sermone docentem ac servantem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est lilem sermonem, et cum molestia corripientem eos qui resistunt, et si qui sanæ doctrinæ adversantur, eis resistere et redarguere prævalentem, hospitalem, modestum, suæ domui bene præpositum, non neophytum, habentem testimonium bonum, in gradibus singulis secundum traditionem ecclesiasticam ministrantem, ad omne opus bonum et satisfactionem omni poscenti rationem de ea quæ in illo est spe paratum (1 Tim. iii); quem nobis quantioris petimus ordiari pontificem; quatenus auctore Domino regulariter nobis præesse valeat et prodesse, et nos sub ejus regimine salubriter Domino militare possimus, quia integritas presidentium salus est subditorum, et ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sanæ est forma doctrinæ. Ut autem omnium nostrum vota in hæc electionem convenire noscatis, huic decreto canonico promptissima voluntate singuli manibus propriis laborantes suscripsimus.

Ille illius Ecclesiæ archiepiscopus in electionem domini illius Ecclesiæ illius episcopi subscripsi.

Isti in ordinationem illius Ecclesiæ illius episcopi ipso consentiente ordinati consenserunt. Quod præsens inscriptio manifestat.

II. Aliud decretum cleri et plebis.

Universalis Ecclesiæ sacrosanctis Patribus, præcipueque illius dioceseos præsulibus, Ecclesia illa, unanimitas scilicet totius cleri et plebis, submissam devotionis obsequium in Domino. Ad aures vestra beatitudinis pervenisse jam novimus excessam piissimi Patris et pastoris nostri illius, et qualiter Ecclesia sibi credita præstantissimo pastore sit viduata plurimis terrarum finibus manifestum esse comperimus. Et ideo lacrymabiliter preces unanimis supplicationis vestræ paternitati mittimus, ut nobis in substituendo pastore morem patrum et prædecessorum beatorum pontificum imitantes, paternum vobis ferre auxilium... humiliter poscentibus pio... moribus et scientia... decoratum comperimus, illum gloriosissimi... decubantem, ejusque servitiis immorantem, nobis expetivimus..... postulavimus habendum, et per Dei misericordiam quesivimus..... eandem. Et quoniam divina miserante clementia in ejusdem postulationis devotione benevolam atque concordem prænomatum nostræ unanimi fecit regem, juxta hoc quod Scriptura testatur dicendo: *Cor regis in manu Dei est, quocunque voluerit vertet illud, totius Ecclesiæ, cleri scilicet plebisque, in ejusdem*

* Sequentes tres formulas edidit Joannes Cordesius, canonicus Lamovicensis.

præclarissimi viri electione par est devotio, unus idemque assensus, in nullo dissimilis acclamatio; sed sicut nobis est unus Deus, una fides, unumque baptisma, ita et nobis omnibus in supradicti electione pontificalisque ordinis consecratione atque substitutione unum est per omnia velle, et nullum extraneum appetere, quin totius Ecclesiæ voce præsentis decreto concorditer et consonanter conclamando, virum memoratum, non simplici, sed multiplici sermone cordis et corporis devotione nobis pastorem eligere, eumque idoneum, quantum nostræ fragilitati nosse conceditur, tanto pontificio esse, sicut voce fatemur, ita etiam omnium nostrorum subscriptionibus devotissime roboramus, et communi adnotationis decreto, Dei misericordia prædæ diuturnitate temporum nobis pastorem habendum eligimus et optamus, more quoque canonico sub gestorum serie confirmamus.

A Epistola vocatoria metropolitani pro consecratione episcopi electi.

III. Dilectissimis fratribus et filiis presbyteris, diaconis, honoratis, clericis, et possessaribus, vel cunctæ plebi illius Ecclesiæ, simulque vocato episcopo illi, M. auxiliante Domino metropolitano sanctæ sedis apostolicæ illius. Dilectionem vestram salutriter alloquimur, quia prædictum talem a vobis electum episcopum, virum, venerabilem, tali Ecclesiæ ordinare compellimur, laudemus et honoremus Jesum Christum, ut qui vobis hanc electionis devotionem dedit, nobis quoque perficiendi tribuat facultatem. Jam fatam virum religiosa violentia tenete, et ad sanctam nostram sedem ill. perducere festinate; qui forte magis dignior erit, si se occultare voluerit. Ob quam rem hanc direximus admonitionem, quemadmodum optime placuit sanctæ synodo episcopum sine vocatoria suscipi non debere, ne obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.

B obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.

FORMULÆ VETERES

EXORCISMORUM ET EXCOMMUNICATIONUM.

STEPHANUS BALUZIUS TUTELENSIS

IN UNUM COLLEGIT, MAGNAM PARTEM - NUNC PRIMUM EDIDIT, RELIQUAS EMENDAVIT.

I.

INCIPIT BENEDICTIO VEL EXORCISMUS AQUÆ CALIDÆ SEU FRIGIDÆ IN QUA MANUS AD JUDICIUM MITTITUR.

Cum homines vis mittere ad comprobationem iudicii aquæ calidæ, primum fac eos intrare cum omni humilitate in ecclesia; et prostratis in oratione, dicat sacerdos has orationes.

Prima oratio

Auxiliare, Domine, quærentibus misericordiam tuam, et da veniam consentibus. Parce supplicibus, ut qui nostris meritis flagellamur, tua miseratione salvemur. Per.

Secunda oratio.

Quæsumus, omnipotens Deus, afflicti populi lacrymas respice, et iram tuæ indignationis averte, ut qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

Tertia oratio.

Deus, qui conspicias omni nos virtute destitui, interius exteriusque custodi, ut et ab omnibus adversitatibus muniamur in corpore et a pravitate cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis, surgat pariter, et coram hominibus illis cantet presbyter missam, et faciat eos ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos sacerdos cum adjuratione et dicat:

Adjuro vos, homines, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per vestram Christianitatem quam suscepistis, et per unigenitum Dei Filium, quem Redemptorem credidistis, et per sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium, et per reliquias quæ in ista sancta ecclesia sunt reconditæ, ut non præsumatis illo modo ad istam sanctam communionem accedere nec sumendo communicare si hoc vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scistis, seu qui hoc egit nostis.

Anno 1677.

Si autem tacuerint, et nullam inde professionem dixerint, accedat sacerdos ad altare, et communicet more solito, postea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare, dicat sacerdos: Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi sit vobis ad comprobationem hodie. Expleta missa, descendat sacerdos ad locum destinatum, ubi ipsum examen peragitur. Deferat secum librum Evangeliorum et crucem, et curat modicam letaniam; et cum compleverit ipsam letaniam, exorcizet et benedicat aquam ipsam antequam ferrescat, ita dicendo:

Exorcizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus Domini nostri, ut has aqua exorcizata ad effugendam omnem potestatem inimici et omne phantasma diaboli; ut si hic homo, qui manum suam in te misurum est innocens exsiterit de hac culpa unde reputatur, pietas Dei omnipotentis liberet eum; et si, quod absit, culpabilis est, et præsumptuose in te manum mittere ausus fuerit, ejusdem omnipotentis virtus super eum hoc declarare dignetur, ut omnis homo timeat et contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula.

Oratio.

Domine Jesu Christe, qui es iudex justus, fortis, et patiens, et multum misericors, per quem facta sunt omnia, Deus deorum et Dominus dominantium, qui propter nos homines et propter nostram salutem de sinu Patris descendisti, et ex virgine Maria carnem assumere dignatus es, et per passionem tuam mundum in cruce redemisti, et ad inferos descendisti, et diabolum in tenebris exterioribus colligasti, et omnes justos, qui originali peccato ibidem detinebantur, magna potentia tua exinde liberasti, tu Domine, quæsumus, mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cæli arce super hanc creaturam aquæ, quæ ab igne ferverescere atque coalescere videtur, ut rectum iudicium per eam super hunc hominem nomine illo comprobet ac manifestet. Te, Domine Deus, supplices deprecamur, qui in Cana Galilee